Kan män våldtas?

En kvalitativ intervjustudie av socionomstudenters föreställningar kring manliga överlevare och betydelsen av överlevarnas sexuella läggning och gärningsmannens kön.

Författare: Penelope Formisto

Institutionen för socialt arbete
Examensarbete 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet
Vårterminen 2023
Handledare: Helene Brodin
English title: Can men be raped?

Stockholms universitet

Titel: Kan män våldtas? En kvalitativ intervjustudie av socionomstudenters föreställningar kring manliga överlevare och betydelsen av överlevarnas sexuella läggning och gärningsmannens kön.

English Title: Can men be raped? A qualitative interview study of social work students ideas on male survivors and the significance of the survivor's sexual orientation and the perpetrators gender.

Författare/Author: Penelope Formisto

Sammanfattning/Abstract

Research on sexual assault often focuses on female survivors and male perpretrators. While studies have shown that this usually is the case, the lack of research on male survivors can cause them to become imperceptible. Previous research shows that people attribute more blame to male survivors when the survivors are homosexual and the perpetrator is a woman. Studies have found that negative perceptions of male survivors is linked with rape myth acceptance. The aim of this study is to examine social work students perception of male rape survivors and whether the perception differs depending on the survivors sexual orientation and the gender of the perpretrator. The study is based on interviews, using vignette technique with fictional scenarios. Three similiar scenarios of male rape were presented to all of the four respondents: a heterosexual man assaulted by a man, a homosexual man assaulted by a man and a heterosexual man assaulted by a woman. Data collected from these interviews was then analyzed by using two different gender and masculinity theories – Butler's theory of performativity (1990/2006) and Connells concept of 'hegemonic masculinity' (1995/2008). Results show that the perception of all of the social work students in this study is that the blame should be put on perpretrator and never the survivor. Results also show that sexual orientation or gender had no significance.

Nyckelord: Sexuella övergrepp, manliga överlevare, myter, skuldbeläggande, socionomstudenter

Keywords: Sexual assault, male survivors, myths, victim blaming, social work students

Antal ord: 14808

Innehållsförteckning

1. Inledning… **1**

1.2 Problemformulering. 2

1.3 Syfte och frågeställningar… 3

1.4 Studiens avgränsningar… 3

1.5 Begreppsdefinition… 3

2. Tidigare forskning… **5**

2.1 Sökprocess 5

2.2 Forskningsfältet 6

2.3.1 Victim blaming… 6

2.3.2 Myter… 8

2.3.3 Tystnad… 10

2.4 Sammanfattning av forskningsfältet 11

3. Teoretiska perspektiv… **13**

3.1 Performativitet 13

3.2 Hegemonisk maskulinitet 14

3.3 Teorianvändning… 14

4. Forskningsmetod **15**

4.1 Metodval 15

4.2 Vinjetteknik… 15

4.3 Urval och reflektion kring urvalet 16

4.4 Genomförande 16

4.5 Transkribering… 17

4.6 Tematisering… 17

4.7 Trovärdighet, pålitlighet och överförbarhet 18

4.8 Metodreflektion… 20

4.9 Etiska aspekter… 20

5. Resultat och analys 23
5.1 Tema 1: Manliga överlevare och motstånd..... 23
5.2 Tema 2: Överlevarens sexualitet 26
5.3 Tema 3: Gärningsmän och deras motiv… 28
5.4 Tema 4: Trauma..... 32
5.5 Tema 5: Bemötande.....35

6. Diskussion.....38
6.1 Sammanfattning och diskussion av resultat..... 38
6.2 Diskussion av resultat i förhållande till tidigare forskning… 39
6.3 Studiens begränsningar… 40
6.4 Förslag på vidare forskning… 41

7. Referenser.....42
8. Informationsbrev (bilaga 1)..... **47**
9. Vinjetter (bilaga 2)..... **48**

1. INLEDNING

Denna studie handlar om män som upplevt sexuellt våld i form av våldtäkter. Valet av ämne beror på att det än idag råder felaktigheter kring vad sexuellt våld är, vem som utför våldet samt vem som drabbas av det. Vad gäller sexualbrott i förhållande till kön framställs det som något som utförs av män och drabbar kvinnor. Oftast är det också så verkligheten ser ut. Men även män utsätts för övergrepp. Oftast är gärningsmannen en annan man men även kvinnliga förövare förekommer (Anderson, 2007). Enligt Brottsförebyggande rådet, Brå (2021) har antalet polisanmälningar av män successivt ökat år för år. År 2021 anmälde 284 män att de hade våldtagits. Jämfört med år 2012 var det 151 fler anmälningar. Antalet kvinnor som anmälde att de våldtagits var 9678. Antalet anmälningar speglar dock inte antalet brott och mörkertalet är betydligt större.

Män får psykiska besvär på samma sätt som kvinnor i form av exempelvis PTSD, depression, missbruk, självskadebeteende eller dåligt självförtroende (Petersson & Plantin, 2019). Omgivningen finner det ofta svårt att föreställa sig att män kan råka ut för sexualbrott. Falska föreställningar om sexuellt våld leder till att männen ofta bemöts negativt av sin omgivning. Negativt bemötande riskerar att leda till ytterligare traumatisering (Greeson et al., 2016). Männen osynliggörs till följd av maskulinitetsnormer, något som bland annat leder till att de undviker att anmäla och söka hjälp (Kiran, 2008).

Som socionom arbetar man med samhällets utsatta grupper och arbetet syftar till att hjälpa de människor man möter. Under studieåren tränas socionomstudenter i kritisk reflektion kring hur faktorer så som exempelvis kön, sexuell läggning, etnicitet, klass eller funktionsnedsättning kan generera privilegier men också utgöra strukturella hinder som bidrar till förtryck, diskriminering och ojämlikhet. Denna medvetenhet bär man med sig när man arbetar med att hjälpa utsatta människor. Det sociala arbetet utgår från en rad olika metoder och insatser samt inbegriper många olika aktiviteter för att hjälpa de behövande, exempelvis att ge skydd eller erbjuda stöd, behandling eller möjlighet att delta i aktiviteter. Man strävar bland annat efter att utsatta personer ska inkluderas socialt i samhället (Mattson, 2005). Som socionom är det stor sannolikhet att träffa personer som bär på upplevelser av sexuellt våld. Det kan vara i arbetet på socialtjänsten, i ideella organisationer eller i rollen som kurator. Som

professionell är det därför av yttersta vikt att tillägna sig kunskap om sexuellt våld och dess skadeverkan för att kunna hantera och hjälpa personer som blivit utsatta. God kunskap gynnar det klientnära arbetet. Forskning visar att ett dåligt bemötande från professionella kan resultera i att personen undviker att söka hjälp från andra instanser eller senare i livet om nya problem uppstår samt att det även kan resultera i att personen uppmanar andra drabbade att inte söka hjälp (Greeson et al., 2016). Vidare visar forskning också att kön kan ha en avgörande betydelse i den hjälp man får. Exempelvis kan klienters könstillhörighet påverka utfallet av socialtjänstens insatser (Hedin & Månsson, 2000).

Men vad är egentligen en våldtäkt? Lagstiftningen återfinns i brottsbalken 6 kap. 1 §. Där kan man utläsa att våldtäkt innebär man ofrivilligt genomför ett samlag eller annan sexuell handling som i förhållande till kränkningens allvar är jämförbart med samlag. Bedömningen av frivillighet görs genom att beakta ifall frivillighet har uttryckts med ord, handling eller på något annat sätt. Man kan aldrig beaktas som frivillig ifall man deltar till följd av våld eller hot, ifall gärningsmannen utnyttjar att man befinner sig i en utsatt situation så som stark rädsla, medvetslöshet, berusning/drogpåverkan, sjukdom, sömn, kroppsskada eller psykisk störning eller ifall man förmås delta för att man befinner sig i en beroendeposition.

I lagen beskriver man *samlag* eller *annan sexuell handling.* Samlag innebär i juridisk mening vaginalt samlag. Annan sexuell handling omfattar anal- och oralsex, penetrering av kroppsdelar eller föremål samt beröring av könsorgan i form av onani eller att man gnider könsorganen mot varandra. Handlingarna innebär att en annan person utför dessa handlingar på en, att man utför dessa handlingar på annan person eller att man tvingas utföra dessa handlingar på sig själv.

Lagen har skärpts flera gånger om. Exempelvis blev lagen könsneutral 1984, innan dess sågs våldtäkter som ett brott där gärningsmannen var en man och den utsatta en kvinna (Prop. 1983/84:105). Och från och med 1 juli 2018 trädde samtyckeslagen i kraft. Det innebär att sexuella handlingar som inte bygger på frivillighet innefattas i begreppet våldtäkt. Våld eller hot behöver inte förekomma, inte heller behöver den drabbade befinna sig i en utsatt situation (Prop. 2017/18:177).

1.1 PROBLEMFORMULERING

Mitt intresse ligger i att lyfta fram män som utsätts för sexuellt våld. Genom att synliggöra män som upplevt sexuellt våld ökar det förståelsen för det sexuella våldets komplexitet och

bidrar till att nyansera stereotypa uppfattningar som tenderar att prägla synen på personer som utsatts för sexualbrott. Denna studie utforskar därför hur föreställningar om kön och genusnormer påverkar hur vi ser på och därmed bemöter män som har utsatts för sexualbrott. Min ambition är att problematisera bilden av hur övergrepp mot män uppfattas samt nå en ökad förståelse för hur föreställningar av sexuellt våld kan tänkas påverka det sociala arbetet med de män som bär på sådana erfarenheter.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien är att undersöka socionomstudenters föreställningar kring sexuellt våld mot män och analysera hur det bidrar till att konstruera uppfattningar om hur sexuellt våld går till, under vilka omständigheter, vem som utför brottet samt vem som drabbas. Jag vill undersöka om mannens sexuella läggning samt gärningsmannens kön har någon betydelse för socionomstudenters attityder kring sexuellt våld. För att svara på syftet har jag formulerat följande frågeställningar:

- Hur resonerar studenterna kring män som drabbas av sexuellt våld beroende på om han är heterosexuell eller homosexuell?
- Hur resonerar studenterna kring män som drabbats av sexuellt våld beroende på om gärningsmannen är man eller kvinna?

1.3 STUDIENS AVGRÄNSNINGAR

Jag har avgränsat mig till att enbart fokusera på sexuellt våld där båda parter är vuxna människor och bekanta med varandra sedan tidigare.

1.4 BEGREPPSDEFINITION

Uppsatsen handlar specifikt om *våldtäkter*. Våldtäkt är den juridiska termen för sex utan samtycke, och det jag ämnar undersöka. Det är ett emotionellt laddat ord och av hänsyn till att de som läser denna uppsats kan ha erfarit detta vill jag av etiska skäl minimera risken för emotionell påfrestning. Därför kommer jag istället att använda mig av de neutralare begreppen *sexuellt våld*, *sexualbrott* eller *övergrepp.* Begreppsdefinitionen är vidare för dessa och innefattar flera olika kränkningar av sexuell karaktär. Det kan vara mindre allvarligt våld i form av ofredande eller trakasserier till allvarligare sexuellt våld i form av våldtäkt. Begreppen sexuellt våld, sexualbrott eller övergrepp används således synonymt med

begreppet våldtäkt. Undantaget är när jag använder begreppet *våldtäktskultur*, då synonymord saknas samt citat från studiens deltagare för att bibehålla dess autenticitet. Även ordet *offer* kan upplevas som ett laddat och stämplande uttryck, varför jag istället kommer använda begreppet *överlevare*, då det ger agens till som har upplevt ett övergrepp. Jag kommer även att uttrycka mig i termer som *drabbats av, utsatts för* eller *råkat ut för*.

2. TIDIGARE FORSKNING

2.1 SÖKPROCESS

Sökningarna har gjorts i databaserna EDS (EBSCO Discovery Service) samt Google Scholar. Jag har avgränsat mig i sökprocessen till att enbart använda artiklar som publicerats mellan åren 1990-2022. För att öka den vetenskapliga säkerheten har samtliga artiklar som jag har använt varit peer rewied och publicerats i akademiska tidskrifter. Vidare har jag även använt relevanta artiklar som jag har funnit i litteraturöversikten från tidigare forskning, dessa kan ha ett äldre årtal. De är dock samtliga vetenskapligt granskade. Utöver artiklar har jag också använt vissa böcker och myndighetsrapporter.

Då min studie handlar om män som blivit utsatta för sexuellt våld har jag utgått från sökord som *male rape* och *male rape vicitims*. I min sammanställning av forskningsfältet har jag velat undersöka omgivningens attityd gentemot manliga överlevare och hur denna attityd varierar och vad det grundas i. Jag har exempelvis sökt på *victim blaming.* Då sexuell läggning och gärningsmannen kön är av relevans har jag använt sökord så som *male on male rape* och *gay rape*. Jag har även försökt finna forskning om kvinnliga gärningsmän med sökord som *female on male rape, female rapist, female perpetrator* och *female perpetrator sexual violence.* Men forskning på detta område är mycket knapphändig och den som finns fokuserar oftare på kvinnor som utövar fysiskt våld eller pedofili, vilket inte är relevant för min studie. Vidare har jag även i studierna funnit relevanta nyckelord som jag sedan använt som sökord. Ett sådant exempel är *male rape myths,* som har varit ett centralt tema i alla studier som jag funnit. Sökorden har nästan uteslutande varit på engelska, då motsvarande sökord på svenska, exemplevis *våldtagna män,* gav ett ytterst begränsat resultat. Jag provade även att söka på *male rape Sweden* i ett försök att hitta forskning kring detta fenomen i Sverige, men utan framgång. Den forskning som jag har utgått ifrån har alltså varit uteslutande internationell forskning, med några få undantag. Jag tycker ändå att resultaten går att appliceras i svensk kontext. Föreställningar kring sexuellt våld, bemötandet från

omgivningen samt osynliggörandet av män är problemområden som förekommer även här i Sverige (Knutagård, 2009). Vidare provade jag att söka på *male rape social work* i ett försök att finna studier om manliga överlevare och socialt arbete men utan framgång.

2.2 FORSKNINGSFÄLTET

Här redogör jag forskningsfältet inom sexuellt våld gentemot män. Detta görs genom en tematisering i tre olika teman. Dessa är uppdelade enligt följande: *Victim blaming, Myter* och *Tystnad.* Eftersom den här uppsatsen handlar om manliga överlevare har jag i första hand sökt forskning om maskulinitet och sexuellt våld.

2.3.1 VICTIM BLAMING

World Health Organization (WHO, 2017) skriver i sin rapport att sexuellt våld har djupgående effekter på den fysiska och psykiska hälsan, oavsett om den drabbade är man eller kvinna. Effekterna behöver inte vara omedelbara utan även långt senare i livet kan man drabbas av sjukdomar till följd av övergreppet. De fysiska skadorna av övergrepp visar sig oftast långt senare i livet. De utsatta löper större risk att drabbas av de vanligaste folksjukdomarna, jämfört med befolkningen i stort. Den ökade sjukligheten misstänks bero på långtidseffekterna av PTSD. Flera studier belyser de allvarliga konsekvenser ett övergrepp kan leda till. Utöver PTSD riskerar de som drabbats av sexuellt våld att utveckla exempelvis sömnproblem, isolering, känslor av skuld och skam, svår depression med ökad självmordsbenägenhet, social fobi, paniksyndrom, svår ångest, ätstörningar, självskadebeteende samt substansmissbruk. Vidare finns det studier som belyser att överlevare kan få problem med den egna sexualiteten. Det kan vara i form av rädsla/avsmak för sex, svårigheter med gränssättning, svårigheter med erektion, smärta, svårigheter att uppnå orgasm, att man har väldigt mycket sex eller att man ifrågasätter och tvivlar på sin sexuella läggning (Weiss, 2010; Javaid, 2016). Trots det svåra traumat kan omgivningen bemöta överlevaren negativt i form av ifrågasättande, misstro, hån, förminskande av gärningsmannens ansvar eller skam- och skuldbeläggande av den drabbade; så kallad *victim blaming.* Att utsättas för det kallas *sekundär viktimisering* och är mer vanligt förekommande när människor utsatts för sexuellt våld jämfört med andra brott (Bieneck & Krahé, 2011). Att utsättas för victim blaming ökar risken för psykisk ohälsa (Greeson et al., 2016). Enligt Sperry och Spiegel (2013) sympatiserar omgivningen mer med den drabbade om hen inte har ”ansvar” för det inträffade.

Victim blaming är ett väl studerat fenomen men berör främst kvinnliga överlevare. Levy och Adam (2018) skriver att victim blaming kan grundas i handlingar utförda av överlevaren så som att flirta, klä sig på ett visst sätt, frivilligt följa med gärningsmannen hem eller dricka alkohol. Att inte göra motstånd är en icke-handling som också hör hit. Dessa handlingar har överlevaren kontroll över och hen kan därmed undvika att utsättas för övergrepp. Victim blaming kan även grundas i överlevarens karaktär, vilket kan syfta till personliga egenskaper, utseende, sexuell erfarenhet, sexuell läggning, etnicitet eller yrke. Levy och Adam (2018) skriver att just manliga överlevare oftare skuldbeläggs för sina handlingar än sin karaktär, då de förväntas kunna göra motstånd. Oavsett kön riskerar överlevare att bemötas med misstro. Men medan kvinnor anklagas för att ljuga och okynnesanmäla sina förövare som en hämndaktion (Kelly, 2010) anses män istället inte kunna utsättas för övergrepp över huvud taget (DeJong et al., 2020; Javaid, 2016). Vad gäller motstånd råder en dubbelmoral. Människor förväntar sig inte att en fysiskt svagare person ska kunna brotta ned en större och starkare gärningsman men trots det får den drabbade skylla sig själv om hen inte gör något motstånd (Anderson, 2007). I verkligheten är det oerhört vanligt att människor paralyseras vid övergrepp och därmed blir oförmögna att göra motstånd (Katz & Nicolet, 2022).

Victim blaming behöver inte uttryckas som något negativt riktat mot den drabbade utan kan också utgöra bagatellisering av övergreppet. Ett sådant exempel är när förövaren är ens partner. Både manliga och kvinnliga överlevare utsätts för victim blaming i högre grad om förövaren är en bekant jämfört med en främling (Levy & Adam, 2018). Det är vanligt att människor anser att desto mer den drabbade känner gärningsmannen, desto mindre allvarligare är handlingen och därmed skulle överlevaren bli mindre traumatiserad (Ellison & Munro, 2013). En studie visar dock att kvinnor som utsatts för övergrepp i form av överfall löper risk att utveckla psykiska besvär och denna risk ökar om gärningsmannen är en bekant (exempelvis vän eller familjemedlem) och är som allra störst när gärningsmannen är ens partner. (Ben-David & Schneider, 2005; Anderson, 2009). Detta torde gälla även för män. Vidare grundas bemötande även i hur omgivningen uppfattar överlevaren. Som överlevare förväntas man uppleva negativa känslor gentemot sin gärningsman. Om överlevaren istället fortfarande är kär i personen eller sörjer en avslutad relation uppfattas denne som mindre trovärdig (Ellison & Munro, 2013). Ask, Landström och Sommar (2015) skriver att om överlevaren tydligt visar negativa känslor, exempelvis genom att gråta, uppfattas hen som mer trovärdig, till skillnad från personer som uppvisar få eller inga känslor. Studieförfattarna skriver att detta resultat har påvisats i flera studier om kvinnliga överlevare men att det saknas

studier om huruvida detta även gäller manliga överlevare. Vidare skriver de att tidigare studier har visat att könsnormer kring känslouttryck styr människors uppfattning om andra. Kvinnor förväntas uttrycka känslor i högre grad, med undantag för ilska som är förbehållet män. Detta skulle kunna innebära att överlevare som är påtagligt skakade emotionellt uppfattas olika beroende på kön. Det saknas dock mycket forskning om manliga brottsöverlevares trovärdighet.

Vissa studier har påvisat att kvinnliga överlevare utsätts för victim blaming i högre grad än manliga överlevare (Idisis et al., 2007; Wakelin & Long, 2003) medan andra studier har påvisat ett motsatt resultat (Gerber et al., 2004; Anderson & Quinn, 2009). Däremot har flertalet studier påvisat att manliga överlevare utsätts för victim blaming i högre grad om han är homosexuell samt när gärningsmannen är en kvinna (Burt & DeMello, 2008; Anderson, 2009; Worthen, 2021).

2.3.2 MYTER

Enligt Buchwald (2005) kan våldtäktskultur definieras som en kultur där sexuellt våld förekommer frekvent och där en sammansättning av föreställningar främjar sexuellt våld och samhällsattityder gentemot kön och sexualitet, vilket normaliserar och trivialiserar det sexuella våldet. Vidare menar hon att sexuellt våld inte är något medfött utan är manifestationer av de rådande attityderna i samhället. Det problematiska med denna kultur är att skapar ett system där man skuldbelägger den drabbade istället för gärningsmannen, vilket därmed ökar förekomsten av sexuellt våld. En nyckelfaktor i våldtäktskulturen är alla de myter som florerar om sexuellt våld. Burt (1980) definierar myterna som fördomsfulla, stereotypa eller falska uppfattningar om sexuellt våld, gärningsmän och de som drabbas. Myterna skiljer sig åt beroende på om den som utsätts är man eller kvinna. Att kvinnor kan utsättas för övergrepp erkänns medan det finns en utbredd myt om att män inte kan utsättas för övergrepp. Detta då män förväntas vara starka och ha kontroll över sin sexualitet. Detta gäller speciellt om gärningsmannen är en kvinna då mannen förväntas ha mer makt i en sådan situation. Om män ändå blir utsatta för övergrepp sker det enbart på fängelser (DeJong et al., 2020).

Sexualbrott utförda mot män betraktas som mindre allvarligt gällande allvarlighetsgrad, konsekvenser och effekt. Det leder till myten om att män inte blir nämnvärt traumatiserade av övergrepp, åtminstone inte i lika hög grad som kvinnor. Detta grundas i den traditionella

synen på maskulinitet som inte lämnar mycket utrymme för män att vara emotionella, då detta är förbehållet kvinnor (Dejong et al., 2020). Män betraktas som det starkare könet så väl fysiskt som psykiskt och förväntas därför inte bli lika påverkade av trauma. Forskning visar dock att psykisk ohälsa är lika vanligt förekommande hos män som kvinnor efter övergrepp (Levy & Adam, 2018).

Föreställningen att män alltid är redo och villiga leder till myten om att män njuter vid övergrepp, detta gäller speciellt om mannen är heterosexuell och utsätts av en kvinna alternativt om en homosexuell man bli utsatt av en annan man. Många tror att män inte skulle kunna upprätthålla en erektion ifall de inte ville ha sexuellt umgänge, vilket leder till att drabbade män klandras för sina erfarenheter (DeJong et al., 2020). I verkligheten kan män uppnå både erektion samt ejakulation vid övergrepp då detta endast är fysiska responser som inte kräver samtycke och som kan upplevas helt ofrivilligt. (Kiran, 2008). En annan utbredd myt är att det endast är homosexuella män som upplever övergrepp. Vidare tror många att det endast är homosexuella män som utför övergrepp. Denna myt grundas i föreställningen att övergrepp handlar om sex istället för makt. Men män som förgriper sig på män gör det sällan för sex utan för kontroll, hämnd, sadism eller förnedring. I och med det kan heterosexuella män drivas till att förgripa sig på andra män (DeJong et al., 2020).

Som nämndes inledningsvis leder myterna till att förövare friges ansvar samt att överlevare skuldbeläggs. Vilka är det som tror på och upprätthåller myterna? Flertalet studier menar att män gör det i högre utsträckning än kvinnor. De flesta studier innefattar dock främst heterosexuella cispersoner. De studier som involverar andra grupper påvisar att personer med annan sexuell läggning inte tror på myterna i lika hög grad (Burt & DeMello, 2008; Worthen, 2021).

Worthen (2021) skriver i sin studie att upprätthållandet av myter inte bottnar i kön eller sexuell läggning, utan i normer. Individer som har homofobiska och sexistiska åsikter samt sympatiserar med patriarkala könsnormer klandrar oftare överlevare av sexuellt våld. Dessa åsikter är vanligare bland heterosexuella män men återfinns även hos kvinnor och HBTQI-personer. Att istället identifiera sig som feminist tyder på ett större avståndstagande från dessa myter. Worthen (2021) menar även att en annan betydande faktor för hur man förhåller sig till dessa myter är huruvida man själv eller någon i ens närhet är en överlevare. Bland heterosexuella personer kan man notera att de som har upplevt övergrepp alternativt känner

någon som har varit utsatt medför att man i större utsträckning tar avstånd från myter. Att känna en överlevare är mycket vanligare bland kvinnor än män men oavsett könstillhörighet är detta en faktor som innebär ett avståndstagande från dessa myter.

Vidare undersöker flera studier hur felaktiga föreställningar om sexuellt våld med manliga överlevare hänger ihop med andra faktorer så som ålder, etnicitet eller yrke (Sleath & Bull, 2010; Suarez & Gadalla, 2010; Navarro & Ratajczak, 2022). Dessa studier är dock avsevärt färre vilket gör det svårt att avgöra om de presenterade resultaten även gäller för större populationer. Vidare är forskningen ofta inkonsekvent då studierna presenterar motstridiga resultat.

2.3.3 TYSTNAD

Knutagård (2009) noterade i sin studie att när han efterlyste män som upplevt ett övergrepp hörde inte en enda man av sig men när han istället skrev att han sökte män som blivit utsatta för olika typer av sexuellt våld var det plötsligt flera som kontaktade honom. Majoriteten av männen som deltog i studien förstod inte att de blev utsatta för övergrepp under den pågående handlingen utan förståelsen och insikten kom senare. Han beskriver att männen saknade ord för det de erfarit.

När människor ombeds att beskriva ett övergrepp målar de ofta upp en bild av en kvinna som med fysiskt våld blir attackerad av en främmande man utomhus nattetid. Så väl kvinnliga som manliga överlevare refererar ofta till denna föreställning för att förstå sina egna upplevelser, vilket gör det svårt för dem att kalla det för övergrepp. Om gärningsmannen är en kvinna betraktar många det som dåligt sex istället för övergrepp (Levy & Adam, 2018).
Flera forskare uppmärksammar att när män utsätts för övergrepp uppstår en dubbel kris (Davies and Rogers, 2006; Weiss, 2010; Javaid, 2015, 2017). Dessa forskare förklarar att utöver traumat drabbas män även av en identitetskris kopplat till sitt kön. Som man förväntas man kunna försvara sig mot all oönskad sexuell uppmärksamhet och vara mottaglig för all heterosexuell uppmärksamhet. De har ”misslyckats” med att upprätthålla sin manlighet och leva upp till den hegemoniska mansrollen och måste därför återta sin maskulinitet. Enligt Kiran (2008) kan detta dessvärre inbegripa att undvika göra en polisanmälan eller söka hjälp. För många män är det svårt att prata om känslor och de kan istället finna andra sätt att uttrycka sina känslor på, som bättre stämmer överens med den manliga könsrollen, exempelvis genom ilska eller våld. Att män inte söker hjälp beror även på att den hjälp som

finns att få ofta är riktad till kvinnor. Många män vet inte ens om att det finns hjälp för dem att få.

Mäns motvillighet till att polisanmäla grundas i olika faktorer (DeJong et al., 2020). Liksom kvinnor drar sig många män från att berätta till följd av skam. Många är rädda att de inte ska bli tagna på allvar, detta gäller särskilt i de fall där gärningsmannen är en kvinna. Vid ett sådant scenario lever övergreppet inte upp till samhällets föreställning om ett ”riktigt övergrepp”. Föreställningen om ”riktiga offer” grundas i svaghet, åtminstone ska den drabbade vara mindre och svagare än sin förövare. DeJong et al. (2020) skriver att enligt rådande könsnormer betraktas kvinnor som passiva, beroende, svaga, icke-våldsamma och omhändertagande, inte kriminella. Kvinnor som begår brottsliga handlingar står därför i stark kontrast till femininet. Maskulinitet å sin sida är associerat till dominans över kvinnor, kraft, styrka, aggression och kontroll. Män som utsatts för övergrepp står i direkt konflikt med hegemonisk maskulinitet då dessa män strider mot föreställningen om “riktiga män.”
Om gärningsmannen är en man undviker många att polisanmäla av rädsla för att uppfattas som homosexuella. Många män upplever dessutom förvirring då de under övergreppet upplevde erektion och/eller ejakulation, något som ytterligare bidrar till en ovilja att anmäla. Vidare medför det att många män ifrågasätter sin sexuella läggning om gärningsmannen också är en man (Kiran, 2008). Är gärningsmannen istället en kvinna frågar många män istället sig varför de inte ville ha sex med en kvinna som ville ha sex med dem (Petersson & Plantin, 2019). Myterna skambelägger män som inte har levt upp till traditionella könsroller i form av victim blaming och utgör ett hinder för män att bryta tystnaden genom att polisanmäla brottet, söka professionell hjälp samt anförtro sig åt sina närmaste anhöriga.

2.4 SAMMANFATTNING AV FORSKNINGSFÄLTET

Sexuellt våld är ett ämne där det har forskats mycket, emellertid är forskningen centrerad kring vissa områden medan det saknas forskning inom andra områden. Det fokus som dominerar är män som förgriper sig på kvinnor, vilket är naturligt då det speglar verkligheten. Män som utsätts för sexuellt våld är ett mindre välutforskat område. Detta är dock ett ämne som allt fler forskare har börjat intressera sig för på senare tid. De studier som har gjorts har varit så väl kvalitativa som kvantitativa.

Som nämndes i sökprocessen har jag nästan uteslutande använt mig av internationell forskning då jag anser att de problemområden som går att identifiera kring sexuellt våld (felaktiga föreställningar, negativt bemötande och osynliggörande av manliga överlevare) går att applicera på svensk kontext. Däremot kan det eventuellt vara så att förekomsten av dessa problem skiljer sig åt mellan olika länder, vilket ett fåtal studier indikerar. Eventuellt skulle det kunna vara så att människor har en mer nyanserad bild av övergrepp i Sverige samt att victim blaming inte sker i lika hög grad som i andra länder. Exempelvis har Sverige, till skillnad från många andra länder en könsneutral lagstiftning som involverar sexuellt våld utöver penetration. Således finns det ett juridiskt erkännande och en medvetenhet om att även män kan utsättas för övergrepp.

Forskare konstaterar att män blir utsatta för övergrepp. De menar att det är vanligare än vad man tror och konstaterar att det råder ett stort mörkertal. Å andra sidan publicerar de sällan någon statistik. Jag fann en svensk befolkningsstudie där vuxna män tillfrågats om sina erfarenheter om våld. Av dessa uppgav 1 % att de utsatts för övergrepp i vuxen ålder (Nationellt centrum för kvinnofrid [NCK], 2014). Vidare konstaterar forskare att män utsätts av både andra män, så väl som kvinnor. Dock råder det en nästintill total avsaknad av forskning om män som blivit utsatta av kvinnliga förövare, liksom forskning om kvinnor som förgripit sig på män.

Tyngdpunkten bland de studier som finns är alla de myter som omgärdar sexuellt våld mot män, det tycks inte finnas en enda studie som inte berör ämnet. Vidare lyfter studierna ofta fram konsekvenserna av att hålla dessa myter för sanning. Flertalet studier har presenterat en korrelation mellan upprätthållande av myter och bemötande, det vill säga att personer som tror på myterna utsätter överlevarna för victim blaming. Detta gäller framförallt om överlevaren är homosexuell eller om gärningsmannen är en kvinna. Vidare finner flera forskare en korrelation mellan attityden gentemot överlevare och en rad olika faktorer så som kön, sexuell läggning eller värderingar. Dock är dessa studier för få till antalet för att man ska kunna dra några slutsatser. Vidare presenterar flera studier motstridiga resultat vilket ger en splittrad bild av kunskapsläget.

Vidare saknas det forskning om hur de professionella förhåller sig till och bemöter manliga överlevare. De studier som finns utgår från överlevarens perspektiv och då oftast i relation till polisen. Denna studie fokuserar på blivande socionomer i svensk kontext och ambitionen är att bidra med ytterligare forskning inom ett område där det saknas mycket forskning. Denna

studie är tämligen unik i sitt slag då det knappt finns några studier om manliga överlevare i svensk kontext.

3. TEORETISKA PERSPEKTIV

3.1 PERFORMATIVITET

Föreställningar om genus kan tänkas påverka attityden gentemot överlevare och gärningsmän, varför performativitetsteorin anses relevant för denna studie. Detta då den uppmärksammar hur normer om manligt och kvinnligt konstrueras, vilket påverkar hur omgivningen förhåller sig till individer utifrån deras kön. Vid analysen kan denna teori vara behjälplig för att tolka och förklara socionomstudenters attityd gentemot manliga överlevare utifrån föreställningar om genus.

Inom genusteori görs i regel en åtskillnad mellan kön och genus. Kön åsyftar det biologiska könet och avser huruvida en person är man eller kvinna. Genus syftar till socialt konstruerade normer kring vad kön är och avser vad som anses vara manligt eller kvinnligt. Butler (1990/2006) däremot menar med *performativitet* att även kön är sociala konstruktioner. Kön är inte något vi *är*, utan något vi *gör*. Att man föds som kvinna innebär inte att man är en kvinna, utan det är först när man följer samhällets förväntade normer om vad en kvinna är som man kan bli en kvinna. Detta kan manifesteras i exempelvis handlingar, kroppsspråk, klädsel eller språk.

Biologiskt kön är inte kopplat till genus. När ett barn föds kategoriseras det som pojke eller flicka. Utifrån detta får barnet namn, kallas han eller hon samt får olika kläder och leksaker. Barnen könas genom att de tillskrivs ett genus och de fortsätter sedan själva att reproducera detta genus.

Kön skapas alltså genom iscensättningar av rådande normer. När iscensättningarna upprepas befästs de som naturliga. Könen samverkar i en dualitet (manligt/kvinnligt) och det är i denna dualitet som könsrollerna blir särskilt påtagliga. Individer som avviker från den binära uppdelningen av man - kvinna straffas på olika sätt i samhället, exempelvis genom marginalisering eller utanförskap. Vi skapar alltså kön genom att iscensätta en identitet genom medvetet och/eller omedvetet agerande. Denna identitet legitimerar synen på kvinnor/män som en homogen grupp med inneboende särdrag som förväntas delas med andra kvinnor/män. Identiteten tolkas som en naturlig följd av det biologiska könet.

3.2 HEGEMONISK MASKULINITET

Då studien fokuserar på män anses Connells teori om en genushierarki mellan olika maskuliniteter relevant. Connell (1995/2008) menar att det finns en genushierarki som utgörs av flera olika maskuliniteter. Den *hegemoniska maskuliniteten* är normen och betraktas som det eftersträvansvärda. Denna maskulinitet idealiserar hur män bör vara och legitimerar mäns överordnade position över kvinnor. Det är egenskaper som antingen den egna gruppen eller majoritetssamhället värdesätter som lägger grunden för den hegemoniska maskuliniteten, således är det inte ett karaktärsdrag utan ett föränderligt ideal. I västerländsk kontext är exempel på sådana egenskaper fysisk styrka, dominans, kontroll över sina känslor, heterosexualitet, sexuell självsäkerhet och att vara aktiv. Våld är en integrerad del av denna maskulinitet och ett medel för att upprätthålla dominans eller uppnå status. Detta ideal institutionaliseras under barndomsåren inom familjen och senare i sexuella relationer. Statusen upprätthålls av underordnade maskuliniteter där männen som tillhör de grupperna inte anses vara ”riktiga” män. Exempelvis hör homosexuella män, män från marginaliserade grupper och fysiskt svaga män dit. Män som uttrycker känslor eller visar sårbarhet betraktas som svaga och svaghet associeras med femininet. Hegemoniska genusnormer påverkar förtryck mot män av män.

3.3 TEORIANVÄNDNING

Denna studie fokuserar på män varför de två valda teorierna anses vara av relevans vid analys av empirin då de berör manlighet. Butler menar att så väl manligt kön som manligt genus är sociala konstruktioner som uppstår genom bland annat språk och diskurser. Därmed kan teorin om performativitet användas för att förstå de diskurser som dominerar socionomstudenternas föreställningar kring manliga överlevare. För att uppnå än djupare förståelse för betydelsen av manlighet kan Connells maskulinitetsteori vara behjälplig. Män utgör inte en homogen grupp och denna teori kan fånga upp maskulinitetens komplexitet.

4. FORSKNINGSMETOD

4.1 METODVAL

Valet av forskningsmetod är viktig för studiens syfte och frågeställningar. Då jag önskar få en djupare förståelse för socionomstudenters tankar och åsikter kring ämnet gjordes bedömningen att en kvalitativ forskningsdesign var lämpligast. Jag har valt att genomföra intervjuer med vinjetteknik.

4.2 VINJETTEKNIK

Bryman (2018) skriver att vinjetteknik kan användas för att undersöka människors normer och värderingar. Med vinjetteknik menas att man presenterar verklighetstrogna fallbeskrivningar eller små berättelser och undersöker vad respondenten tycker och tänker kring dem. Vinjetterna har jag utformat på egen hand. I och med att jag vill undersöka om attityderna skiljer sig åt beroende på om den drabbade är hetero- eller homosexuell samt huruvida gärningsmannens kön har någon betydelse föll det sig naturligt att skapa tre vinjetter; en heterosexuell man som utsätts av en annan man, en heterosexuell man som utsätts av en kvinna samt en homosexuell man som utsätts av en annan man. Vinjetterna kompletterades med frågor.

Fördelar med vinjetteknik är att jag utformat fall där jag får med flera faktorer för att se om de påverkar människors attityd. Och respondentens svar grundas utifrån en specifik situation, vilket ökar chansen för ett reflekterat svar. Vinjetter kan upplevas som mindre hotande för respondenten då frågorna berör andra människor, som är påhittade, vilket i sin tur kan skapa distans mellan frågorna och respondentens svar. Detta är fördelaktigt när känsliga ämnen är föremål för undersökning. Bryman (2018) lyfter dock fram att respondenter sannolikt funderar över innehållet i sina svar i åtminstone någon mån. En nackdel som Bryman (2018) tar upp är att när man presenterar vinjetter vet man inte hur respondenterna föreställer sig människorna; ifall människorna tillskrivs en viss etnicitet eller ålder exempelvis. Detta kan påverka deras svar vilket i sin tur påverkar validiteten och jämförbarheten.

4.3 URVAL OCH REFLEKTION KRING URVALET

Bryman (2018) skriver att ett målstyrt urval innebär att forskaren väljer respondenter som är relevanta utifrån forskningsfrågorna. Eftersom ambitionen för min studie var att uppnå en djupare förståelse för socionomstudenters föreställningar kring sexuellt våld mot män tillämpades ett målstyrt urval för att besvara studiens forskningsfrågor. För att finna respondenter kontaktade jag kursansvarig för uppsatskursen som sedan publicerade ett informationsbrev (se bilaga 1) författat av mig på kurssajten för socionomstudenter på *Athena*. I informationsbrevet gick att utläsa studiens syfte samt hur datamaterialet skulle användas, i enlighet med rådande etiska principer. Därefter kontaktades jag av studenter via mail som var villiga att ställa upp med en intervju. På så vis tillämpades ett bekvämlighetsurval. Enligt Bryman (2018) innebär ett bekvämlighetsurval att forskaren använder de respondenterna som för tillfället är tillgängliga för ett deltagande i en forskningsstudie.

En utmaning inom kvalitativ forskning är att fastställa hur många intervjuer som bör genomföras. Det finns inget givet svar för detta utan målsättningen är att kunna ge en heltäckande beskrivning av intervjupersonernas verklighet (Bryman, 2018). Det är önskvärt att urvalet av respondenter utgör en varierad grupp. På så sätt kan forskaren fastställa om upplevelsen av ett fenomen delas av respondenter med annan bakgrund (Nilsson, 2014. S.153). Totalt var det fem studenter som kontaktade mig men en drog sig sedermera ur, varför det slutgiltiga urvalet utgjordes av fyra studenter. Tre av dem var kvinnor och en var man. Personerna var 23, 25, 32 respektive 44 år gamla. Två av dem hade nordiskt ursprung medan två härstammade från utomeuropeiska länder. Respondenterna hade således varierande bakgrund men det begränsade antalet innebär att jag riskerar att gå miste om nyansskillnader i resultatet.

4.4 GENOMFÖRANDE

Tre av intervjuerna genomfördes på Stockholms universitet medan en genomfördes över zoom. Bryman (2018) lyfter fram att det finns ett antal nackdelar med att genomföra intervjuer digitalt. Jag upplevde dock inga tekniska störningar, inte heller störningar av andra slag så som att husdjur eller familjemedlemmar avbröt eller väsnades. Vidare upplevde jag att det digitala mötet inte utgjorde ett hinder för att studera ansiktsmimik eller kroppsspråk. Respondenterna delgavs information om studiens syfte samt forskningsetiska principer innan

intervjuerna påbörjades. De fick möjlighet att ge sitt samtycke till att delta i studien och att bli inspelade. Efteråt fick de möjlighet att ställa frågor eller lägga till nya synpunkter. Intervjuerna tog totalt 36, 40, 45 samt 73 minuter. Samtliga intervjuer spelades in med mobiltelefon och hade en god ljudkvalité. Vid intervjutillfället läste jag upp vinjetterna högt för respondenterna och därefter ställdes tillhörande frågor. Majoriteten av intervjuerna var tämligen korta, vilket förmodligen berodde på frågornas slutna ja/nej-karaktär. Respondenterna utvecklade dock sina resonemang genom att motivera sin åsikt. De funderade även kring hur samhällen i övrigt kunde tänkas se på saken.

4.5 TRANSKRIBERING

Det inspelade materialet transkriberades löpande. För att bibehålla autenticiteten så långt som möjligt transkriberades materialet till en början ordagrant. Därefter lyssnade jag på det inspelade materialet en gång till för att säkerställa att allt var i sin ordning, om jag hade missat något eller skrivit fel korrigerades detta. Sedan lyssnade jag på materialet en tredje gång. För att producera en läsvänlig text avlägsnades utfyllnadsord så som ”eh”, ”alltså” och ”liksom.” Vidare översattes allting till svenska, då en av respondenterna växlade mellan att tala svenska och engelska. Översättningen grundades även i att undvika att personen skulle kunna identifieras. I och med konfidentialitetskravet anonymiserades respondenterna i arbetet med transkriberingen.

4.6 TEMATISERING

Tematisk analys är ett vanligt angreppssätt vid kvalitativa data (Bryman, 2018) och jag har själv haft det som utgångspunkt vid analys av den insamlade empirin. Syftet är att identifiera och analysera uppkomna mönster i den insamlande empirin.

Transkriberingen utgör det inledande steget och ett betydelsefullt sätt att lära känna sitt material. Därefter påbörjades den initiala kodningen där sådant som ansågs intressant, betydelsefullt och återkommande kodades (Braun & Clarke, 2006). Detta genomfördes med en induktiv ansats, utan att ta hänsyn till de teoretiska ramarna. Jag tog heller inte hänsyn till studiens syfte och frågeställningar. Syftet med detta var att urskilja aspekter i materialet som skulle kunna vara av relevans men som jag i annat fall hade gått miste om. Kodningen utgick från manifest nivå, vars utgångspunkt är att respondenterna menar det de säger. Således sökte

jag inte efter underliggande latenta idéer eller antaganden (Ibid).

Därefter gick jag igenom datamaterialet ytterligare en gång för att låta eventuella nya koder framträda samt stryka irrelevanta koder. Koderna sammanställdes för vardera intervjun, för att

sedan sammanställas till en helhet. Koder som hade gemensamma nämnare fördes samman, som en grovindelning över potentiella teman (Braun & Clarke, 2006). Aspekter ur empirin som kunde förklaras utifrån Butlers teori om performativitet samt Connells teori om hegemonisk maskulinitet kodades för att sedermera analyseras.

Inledningsvis identifierades nio olika teman. Dessa behövde granskas och förfinas. Genom att ta hänsyn till studiens syfte och frågeställningar reducerades dessa teman. Teman som ansågs vara intressanta men irrelevanta i förhållande till studiens syfte och frågeställningar ansågs överflödiga och gallrades således bort. Utmärkande för de teman som kvarstår är att de uppnår inre homogenitet samt yttre heterogenitet (Braun & Clarke, 2006). Därför undersöktes hur identifierade teman hörde ihop eller skiljde sig åt. Slutligen tolkades essensen för varje tema för att definiera och namnge vartdera tema.

4.7 TROVÄRDIGHET, PÅLITLIGHET OCH ÖVERFÖRBARHET

Bryman (2018) skriver att begreppen validitet och reliabilitet främst är relevanta för den kvantitativa forskningen då dessa ämnar att mäta fenomen. Den kvalitativa forskningen fokuserar dock inte på mätning, utan på djup, varför vissa forskare har framfört att man bör utgå från kriterierna trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet.

För att skapa trovärdighet förväntas forskare följa de forskningsetiska regler som finns. För att uppnå trovärdighet har jag noggrant redogjort för metodologiska tillvägagångssätt. Vidare har jag strävat efter att framställa respondenterna och deras utsagor korrekt. Under intervjuns gång ställde jag ofta följdfrågor för att säkerställa att jag förstod deras svar samt minimera risken för missförstånd (Kvale & Brinkmann, 2014). Jag har även valt att respondentvalidera för att säkerställa att jag som forskare har uppfattat deltagarna korrekt. Personerna gavs möjlighet att stämma av att deras berättelse inte förvrängts eller misstolkats samt möjligheten att framföra nya synpunkter. Genom att respondentvalidera ökar man studiens trovärdighet samt förhåller sig etisk gentemot respondenterna (Bryman, 2018). Dessvärre var det ingen som återkopplade, varför jag inte med säkerhet kan veta om jag har återgett korrekta åsikter. Vidare innebär intervjuer att forskaren innehar en maktposition gentemot respondenten. Detta då forskaren konstruerar intervjun och kan påverka intervjun i form av vilka frågor som ska ställas, valet av ord och uttryck samt hur kroppsspråket används. I ett möte med asymmetrisk makt föreligger det risk för att respondenten uppger svar som denne tror att forskaren vill höra

och/eller försöker framhäva sina goda sidor. Detta innebär att en studies trovärdighet kan ifrågasättas (Ahrne & Svensson, 2015). Då sexuellt våld är ett känsligt ämne är det viktigt att det problematiseras. Som forskare försökte jag skapa en avslappnad stämning och deltagarna upplevdes tala väldigt fritt kring sex och sexuellt våld. Men på grund av ämnets karaktär föreligger viss risk att respondenterna inte har vågat vara helt sanningsenliga i sina svar. Min upplevelse är dock inte sådan men detta är något som inte helt kan uteslutas. Vidare kan människor tro sig inte göra någon åtskillnad mellan olika grupper medan verkligheten är en annan, fastän man är omedveten om det.

Pålitlighet innebär bland annat att forskare ska ha ett granskande synsätt. Med detta avses att man redogör samtliga faser av forskningsprocessen och att man sedan låter kollegor granska materialet. För att öka pålitligheten har jag beskrivit alla faser av min forskningsprocess. Till min nackdel är jag ensam forskare i denna studie. När ett forskningsprojekt inkluderar flera forskare kan dessa granska empirin var för sig för att därefter jämföra och utvärdera slutsatser tillsammans. Om det råder en samstämmighet mellan forskarna kring vad som anses betydelsefullt och centralt stärker det studiens pålitlighet (Bryman, 2018). I mitt fall är jag ensam forskare och saknar därför möjlighet att jämföra och utvärdera med en partner, vilket således riskerar att sänka studiens pålitlighet.

Pålitlighet innebär också att en studie går att upprepa vid andra tidpunkter och av andra forskare med liknande resultat. Studier som innehåller intervjuer anses dock inte helt pålitliga, då olika forskare kan göra olika tolkningar av empiri (Kvale & Brinkmann, 2014). För att öka studiens pålitlighet har jag bifogat formuläret med vinjetter och tillhörande frågor.

Överförbarhet innebär huruvida man kan dra slutsatser utifrån det som studerats om en större målpopulation. Överförbarhet inkluderar även huruvida man kan jämföra resultatet med tidigare studier. För att kunna generalisera behöver studien uppnå hög trovärdighet och pålitlighet (Bryman, 2018). I denna studie har endast fyra studenter deltagit och utifrån det låga antalet studenter är inte resultatet representativt eller heltäckande för hela gruppen socionomstudenter. En nackdel med lågt studiedeltagande är att enskilda utsagor riskerar att tillskrivas för stor betydelse. Vidare medför lågt deltagande svårigheter med att jämföra studiens resultat med tidigare forskning. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) är kvalitativa studier i regel inte generaliserbara. Mitt val av kvalitativ ansats minskar således min studies överförbarhet. Som kvalitativ forskare ämnar man istället att producera täta beskrivningar, så

att de som läser studien kan bedöma huruvida resultaten är överförbara till en annan miljö eller inte. Jag har därför använt mig av täta beskrivningar när jag har redogjort resultaten för att möjliggöra för läsare att göra denna bedömning.

4.8 METODREFLEKTION

Då jag ville undersöka om attityden skilde sig åt beroende på mannens sexuella läggning och gärningsmannens kön utformades tre vinjetter med liknande kontext men där kön och sexuell läggning byttes ut. Efteråt ställdes en rad på förhand bestämda frågor, som var detsamma för varje vinjett. Fördelen med att intervjupersoner får samma frågor att besvara är att det blir enklare att jämföra svaren. Utifrån den insamlade empirin har jag kunnat besvara studiens frågeställningar.

Vidare strävade jag även efter att uppnå en fördjupad förståelse kring socionomstudenters syn på sexuellt våld, varför jag anser att en kvalitativ ansats var bäst lämpad. Som tidigare nämndes varade en intervju i 73 minuter medan övriga tre tog 36-45 minuter. Längden på intervjuer är essentiell då det kan ha en avgörande betydelse för huruvida man lyckas bilda sig en fördjupad uppfattning av ett fenomen. Då intervjuerna var tämligen korta kan man därmed ifrågasätta om ambitionen att få en fördjupad förståelse verkligen uppnåddes, möjligtvis har jag endast skrapat på ytan. En tänkbar anledning till att fylliga beskrivningar inte uppnåddes i önskvärd mängd kan bero på min avsaknad av hantverksskicklighet. Som oerfaren forskare kan jag ha missat att ställa följdfrågor där det hade varit intressant att vidareutveckla tankar eller resonemang. Detta hade eventuellt kunna undvikas med hjälp av en uppsatspartner.

Bryman (2018) tar upp att det föreligger risk för att ens egna uppfattning och kunskap påverkar analysen av de resultat man får fram. Det kan innebära att jag registrerar det jag förväntar mig att registrera och att annat förbises. Att jag känner ett engagemang för ämnet kan påverka min tolkning av empirin. Detta är något jag hela tiden har varit medveten om och jag har strävat efter ett kritiskt förhållningssätt.

4.9 ETISKA ASPEKTER

Vetenskapsrådet (2002) lyfter fram fyra grundläggande regler inom humanistisk och samhällsvetenskaplig. *Informationskravet* innebär att deltagarna får information om studiens

syfte, innebörden av att delta samt att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas utan motivering. *Samtyckeskravet* innebär att man inför intervjun inhämtar ett samtycke från respondenterna om att delta. *Konfidentialitetskravet* innebär att deltagarnas integritet skyddas. *Nyttjandekravet* innebär att det insamlande materialet endast får användas till den avsedda studien och inte för andra ändamål.

För att uppnå dessa krav skrev jag ett informationsbrev där dessa aspekter beskrevs. I enlighet med informationskravet framgick studiens syfte och då det är ett ämne av känslig karaktär uppmanades deltagarna att noga tänka igenom ett beslut om medverkande. Vidare framgick det att de närhelst under intervjuns gång kunde avbryta utan motivering. Det framgick även att det inspelade materialet skulle spelas in och transkriberas. För att skydda deltagarnas integritet i enlighet med konfidentialitetskravet beskrevs hur materialet skulle hanteras för att skydda obehöriga från att ta del av det samt att samtliga personer skulle avidentifieras. Det fjärde kriteriet, nyttjandekravet, framgick då jag i brevet skrev att det inspelade materialet endast skulle användas till denna studie.

Enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär forskning att man å ena sidan strävar efter att samla ny kunskap men å andra sidan får detta inte resultera i ett otillbörligt lidande. För en forskare innebär detta en balansvåg där man behöver överväga studiens nyttogörande genom att samla ny kunskap kontra eventuella konsekvenser som kan uppstå för deltagarna. Kvale och Brinkmann (2014) betonar vikten av att forskare vid studier som innehåller intervjuer för en etisk diskussion.

Sexuellt våld är ett laddat och känsligt ämne. En aspekt som jag inför studiens genomförande funderade mycket på är det faktum att deltagarna i denna studie eventuellt själva är överlevare. För dem kan då ett deltagande innebära att smärtsamma minnen väcks till liv. Jag saknar dessutom resurser att erbjuda dem terapeutiskt stöd. Jag kan inte hindra dem från att delta och som Bourdieu (1996) skriver kan forskning vara ett tillfälle för en utsatt grupp att göra sin röst hörd. Av denna anledning är det extra viktigt för mig att tänka på vad Bourdieu skriver om icke-våldslig kommunikation. Enligt Bourdieu (1996) innebär det att kommunikationen inte är värderande, förlöjligande, osynliggörande, inskränkande, skam- och/eller skuldbeläggande samt att den inte syftar till att öka eller minska en persons status. Jag har gjort mitt yttersta för att hålla mig neutral och beskriva sexuella handlingar med formella uttryck för att inte väcka anstöt. Kvale och Brinkmann (2014) skriver att forskare bör

vara medvetna om att samtal som får en känslomässig karaktär kan leda till att deltagare anförtror mer än planerat och vid ett sådant tillfälle är det viktigt att inte utnyttja deltagarens sinnestillstånd. I en av mina intervjuer framgick det att personen hade en manlig överlevare i familjen och personen berättade hur det hade påverkat uppväxten. Att sådan privat information framkom innebär att min studie har ställts inför en etisk utmaning om att värna om personens integritet och anonymitet. Inför denna studie har jag, i det etiska dilemma som jag har ställts inför, strävat efter att göra gott genom att synliggöra en osynlig grupp genom att bidra med ytterligare kunskap.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I följande avsnitt kommer studiens resultat att presenteras. Resultatet bygger på intervjuer med fyra socionomstudenter. De har anonymiserats med beteckningarna R1, R2, R3 samt R4. Tre av dem läser sjätte eller sista terminen medan en precis har påbörjat sina studier. Samtliga respondenter uppgav samma svar i samtliga vinjetter, någon attitydskillnad utifrån kön eller sexuell läggning kunde således inte skådas. Samtliga respondenter uppgav även identiska svar för vardera frågan, även om deras personliga tankar skiljdes åt. Resultatet är uppdelat i sex teman som härrör från studiens tematiska analys. Det empiriska materialet analyseras utifrån studiens teoretiska ramverk.

5.1 TEMA 1: MANLIGA ÖVERLEVARE OCH MOTSTÅND

I forskningsöversikten belystes att en utbredd uppfattning är att män inte ska kunna utsättas för övergrepp då det finns en förväntan på dem att vara kapabla till att försvara sig, varför de riskerar att misstros. De fyra respondenterna höll inte med om män inte skulle kunna utsättas för övergrepp men var medvetna om att det i samhället finns en förväntan på män att kunna värja sig mot övergrepp, en förväntan som de påtalade inte är lika tydlig för kvinnor. Att män kan uppleva sexuellt våld var det ingen av respondenterna som nekade till, tvärtom ansågs det vara en självklarhet. Lika självklart var det att män kan utsättas för övergrepp av så väl andra män som kvinnor. Faktorer som kroppsstorlek, fysisk styrka, skicklighet i kampsport eller sexuell läggning tilldelades ingen betydelse. En respondent förklarade varför sådana faktorer saknade relevans:

Enligt mig är alla människor potentiella ”offer”. Jag tänker att oavsett om man är jättestor och stark, behärskar kampsport eller liknande. Jag tänker att i alla fall när kvinnor blir utsatta så har jag läst att en övervägande majoritet paralyseras och varför skulle det vara en skillnad när män blir utsatta, det är ju kroppens försvarsmekanism att den spelar död. Män kan ju också paralyseras och då spelar det ju ingen roll om man är stor och stark, har svart bälte i karate eller är ett MMA-proffs. Spontant tänker jag att en kvinna inte kan övermanna

en stor muskulös man hur som helst men det är ju inte direkt så våldtäkter oftast går till heller. R4

Att män kan uppleva övergrepp utan att göra något motstånd kan enligt respondenterna bottna i en mängd olika faktorer. I nedanstående citat listar respondenten flertalet sådana exempel.

[...] *exempelvis att personen är berusad eller har en funktionsvariation, är pensionär* […] *Att man har sovit, varit drogad, medvetslös eller paralyserad på något sätt… att man varit fånge, inte vågat säga emot, att man har varit under pistolhot.* R3

Att respondenterna ansåg att män kan utsättas för övergrepp innebär att de tillåter män att positionera sig på lika villkor med kvinnor i rollen som överlevare av sexuellt våld. Dock var respondenterna snabba med att rabbla upp olika kontexter där mannen är ur stånd att försvara sig. Att de spontant associerade övergrepp mot män till sådana kontexter kan trots allt bottna i att det finns en förväntan på mäns förmåga att försvara sig. Tydligast blir det när R4 yttrar en föreställning om att stora muskulösa män inte kan brottas ned av kvinnor. Även R3 gör ett liknande uttalande:

[…] *Det kan ju vara stora män som blir drogade* […]

Vid konstruktion av maskulinitet har kroppens storlek och fysisk styrka betydelse. En stor och stark man ska kunna försvara sig medan denna förväntan inte är lika stor om mannen istället är liten och fysiskt svag. Att knyta kroppsstorlek och styrka med brottsutsatthet riskerar att bevara och reproducera de föreställningar som finns om övergrepp och manliga överlevare. Dock ansåg samtliga respondenter att man aldrig kan klandra en överlevare för att denne inte gjort motstånd. Tvärtom ansåg de det vara en kränkande frågeställning som helt och hållet saknade relevans. Även om en man är i stånd att försvara sig fanns förståelse från samtliga respondenter att mannen istället förblir passiv.

[…] kanske han blev chockad, förvirrad, kände hopplöshet och inte ens försökte […] R4

En respondent resonerade att passivitet kan vara ett sätt att försöka överleva, genom att inte

eskalera våldet. Oavsett anledning ansåg samtliga respondenter att man aldrig kan klandra en överlevare för att han inte har gjort motstånd. Tvärtom ansåg de det vara en kränkande frågeställning som helt och hållet saknade relevans.

Att respondenterna ansåg att alla män kan utsättas för övergrepp står i direkt kontrast med den hegemoniska maskuliniteten. Utifrån denna teori är män det överordnade könet och dominerar över kvinnor. Eftersom män förväntas vara fysiskt starka, dominanta, aktiva och heterosexuella borde inte ett övergrepp – allra minst av en kvinna – kunna ske. Om en man ändå skulle bli utsatt är det i så fall inte en man som tillhör hierarkins toppskikt där de riktiga männen återfinns. Enligt den hegemoniska maskuliniteten är det endast homosexuella män som utsätts av andra män. Denna grupp tillhör hierarkins bottenskikt. R4 förklarade att många personer paralyseras vid övergrepp. Att som man paralyseras vid övergrepp går stick i stäv med den hegemoniska maskuliniteten då en man förväntas ha kontroll, så väl fysiskt som emotionellt.

Denna förväntan om motstånd är inte lika påtaglig för kvinnor, även om den finns. Ingen förväntar sig att en kvinna ska kunna övermanna en manlig förövare men trots det förväntas hon åtminstone försöka (Anderson, 2009). Än idag finns uppfattningen att risken att utsättas för övergrepp är kopplat till fysisk svaghet. Medan muskelstyrka förknippas med män förknippas fysisk svaghet med kvinnor. Detta är exempel på manligt respektive kvinnligt genus. Sådana föreställningar kring människokroppar samt vad de är kapabla till eller ej, som att försvara sig, bidrar till skapandet av kön.

Som har konstaterats ovan förväntas en man enligt den hegemoniska maskuliniteten kunna försvara sig. Män som är pensionärer eller har en funktionsvariation är två grupper som kan ha svårigheter med just detta. Dessa befinner sig även de längre ned i manlighetens hierarki, då gamla och sjuka personer tillhör marginaliserade grupper, vilka är underordnade de ”riktiga” männen. Att befinna sig i en utsatt position, så som medvetslöshet eller att vara under pistolhot, är kontexter som förmodligen är mer förlåtande då mannen ur stånd att utföra motstånd.

Vidare lyfte respondenterna att manliga överlevare är tämligen osynliga; när man talar om sexuellt våld är all uppmärksamhet riktad mot kvinnliga överlevare. Ämnet uppfattades som tabu vilket de menade var problematiskt och därför skulle ämnet behöva lyftas genom att prata mer om mäns utsatthet. En respondent uppgav att hen önskade att män skulle starta en rörelse

likt #MeToo och dela med sig av sina erfarenheter av olika sorters våld från kvinnor. En annan respondent uppgav följande:

R1: *Det känns som att de senaste debatterna har varit jättemycket om MeToo och allt det där vilket jag har delade åsikter om. Att det har varit jättemycket fokus på att kvinnor ska få sin röst hörda, vilket är jättebra, men män som blir utsatta de behöver också stöd och de kan kanske behöva… inte* mer men du förstår kanske, *de kan behöva typ mer stöd på grund av de där normerna, de kan behöva mer stöd för att ens berätta och gå vidare och anmäla till polisen, förstår du att de kan behöva mer stöd för att göra det.*
IP: *Än kvinnor?*

R1: *Ja, i vissa fall kanske. På grund av de här heterosexuella normerna och män ska vara macho och allt det där, det kan vara kopplat till mer skam.*

R1 belyser att detta tabu kring fenomenet, som leder till begränsade möjligheter att uppmärksamma män, i sin tur bidrar till att förtrycka de män som avviker från manlighetens norm.

5.1 TEMA 2: ÖVERLEVARENS SEXUALITET

I forskningsöversikten presenterades flertalet myter om manliga överlevare, så som att endast homosexuella män utsätts för övergrepp, att ifall män inte vill ha sex skulle de inte få erektion och/eller ejakulation samt att män njuter när de utsätts för övergrepp (DeJong et al., 2020). Att endast homosexuella män skulle utsättas för övergrepp avfärdades av samtliga, vilket konstaterades i föregående tema. Respondenterna ansåg att alla män, oavsett sexuell läggning, kan utsättas för övergrepp, vilka kan ske i olika kontexter. En respondent spekulerade kring hur det kan tänkas gå till:

I filmer framställs det som att män oftast blir våldtagna på fängelser men jag tror inte att det speglar verkligheten. När män, både homo- och heterosexuella, blir våldtagna går det väl till på samma sätt som när en kvinna blir våldtagen, de blir säkert oftast utsatta av en bekant. Till exempel i förhållande, på dejt, av en kompis, på en fest när de är fulla. Män kan också utsättas för överfallsvåldtäkter. Men jag vet faktiskt inte, jag har aldrig läst någon statistik om det. R4

Vidare tog samtliga respondenter avstånd från idén om att män njuter vid övergrepp. Studier har visat att denna föreställning avser homosexuella män som utsätts av andra män samt heterosexuella män som utsätts av kvinnor. Respondenterna medgav dock att det är potentiellt möjligt. De menade att kroppen kan reagera på ett sätt som inte överensstämmer med den egna viljan.

Man kan uppleva njutning… man kan få stånd… man kan bli blöt… man kan till och med stöna. R3

Att man kan få erektion och även uppleva njutning vid övergrepp menade de berodde på en försvarsmekanism från kroppens sida. Flera respondenter uppgav att det var så, vilket nedanstående två citat belyser:

[…] *kvinnor kan lubricera vid övergrepp vilket är kroppens försvarsmekanism för att undvika skador… det är möjligt att en erektion skulle kunna uppfylla samma funktion […]* R4

Vissa personer som blir våldtagna kan komma, de kan få orgasm. Men inte för att de tycker att det är skönt eller njuter, förstår du, utan för att kroppen reagerar mot själva våldet så det är typ en försvarsmekanism att de kan få en orgasm medan de blir våldtagna… speciellt om man är kvinna har jag hört, för att det ska göra mindre ont. R1

Medan det var självklart för tre av respondenterna att människor kan uppleva njutning vid övergrepp verkade en av respondenterna mer oförstående inför fenomenet.

R2: *Jag har förstått det som att det är möjligt. Jag har hört att man kan få som en kroppslig reaktion, att kroppen reagerar som att man är kåt. Då är frågan om personen kanske upplevde något slags njutning eller om det bara var kroppen som reagerade som att det var njutning. Jag vet inte men oavsett så ville ju inte personen… Men det är ju från fall till fall och jag vet inte hur vanligt det är… det är det som gör mig osäker.*
IP: *Vad är det som gör dig osäker?*
R2: *Att det kan hända att kroppen reagerar på det sättet…*

Samtliga respondenter poängterade dock att njutning inte är att likställa med ett samtycke. Respondenterna menade att detta inte hade någon koppling till överlevarens sexuella läggning eller förövarens kön. Att män kan få erektion och/eller ejakulation vid ett övergrepp går stick istäv med den hegemoniska maskuliniteten. Detta då en man förväntas kunna behärska sig samt uppvisa självkontroll och dessa responser istället tyder motsatsen.

I forskningsöversikten presenterades även resultat från tidigare studier om att homosexuella mäns klandras i högre utsträckning om de utsätts av en man samt att detsamma gäller när heterosexuella män utsätts av en kvinna (Burt & DeMello 2008; Worthen, 2021). Respondenterna i denna studie uppgav samma svar vid samtliga vinjetter. Deras föreställningar om sexuellt våld och manliga överlevare gjorde således ingen skillnad mellan homosexuella eller heterosexuella män. Däremot resonerade de att heterosexuella män kan börja tvivla på både sin manlighet och sexuella läggning om förövaren är en man.

R1: *Han kanske ifrågasätter sig själv: ”jag är inte tillräckligt med man, är jag gay nu?”*

Om gärningsmannen istället är en kvinna kan den heterosexuella mannen ha svårigheter med att över huvud taget förstå att det var ett brott han utsattes för.

R1: *Han kanske har svårt att förstå vad som har hänt. Han kanske kämpar med att förstå så som många andra män gjort när de har blivit våldtagna av en kvinna. ”Var det här verkligen våldtäkt eller inte, ska jag bli glad eller inte?”*

I respondentens uttalanden går det att utläsa att hen är medveten om att samhället präglas av en heteronorm och att detta har en påverkan på individnivå. Vidare är heterosexualitet förknippat med manlighet. Möjligtvis var det därför som respondenterna endast uppmärksammade att heterosexuella män kan tänkas tvivla på sin manlighet medan ingen av dem funderade över om homosexuella män ifrågasätter sin manlighet. Hur man resonerar utifrån kön bidrar till genusskapandet. Genus konstrueras olika och sexualiteten har en central roll där heterosexualitet utgör en normativ faktor.

5.1 TEMA 3: GÄRNINGSMÄN OCH DERAS MOTIV

Vad får en person att begå ett övergrepp gentemot en medmänniska? Orsakerna varierar och beror på kontexten. Flera respondenter lyfter att en sådan handling ofta grundas i makt, förnedring och dominans, vilket överensstämmer med forskning. Javaid (2015) skriver exempelvis att utövandet av makt ofta grundas i en inneboende känsla av underlägsenhet.

Vilka är dessa sexualförbrytare? Samtliga respondenter ansåg att vem som helst skulle kunna vara en sexualförbrytare.

En våldtäktsman har inget ansikte. Det kan vara vem som helst. Det kan vara en kvinna. Det kan vara ett barn. R3

Respondenterna såg inget anmärkningsvärt med att en kvinna skulle kunna vara sexualförbrytare och förgripa sig på män. Däremot menade de att samhället fortfarande har svårigheter med att inse detta faktum på grund av de rådande könsnormerna. Följande respondent försöker reda ut varför:

Man tänker sällan på kvinnor som våldtäktsmän, man tillskriver våldtäktsmän ett manligt kön. Kanske för att i verkligheten är det oftast män men kvinnor kan också vara det och det är sällan något man pratar om. Därför att kvinnor ska vara snälla och mjuka. Att våldta stämmer bättre överens med mansnormen. Men att begå övergrepp sitter inte i kön i sig, det är inte något biologiskt. Det är psykologiska eller sociala faktorer som gör att man begår en sådan handling, det har inget med kön att göra. R4

Precis som respondenterna var medvetna om att det finns en mansnorm i samhället var de lika medvetna om samhällets förväntningar på hur kvinnor förväntas vara och uppträda. En konsekvens av detta är att kvinnor förbises som potentiella gärningsmän. Kvinnor förväntas inte begå brott utifrån deras natur. R4 påtalar i ovanstående citat att människor tillskrivs vissa egenskaper utifrån sitt kön. Detta lyftes även av R3 som exemplifierade med mod som en manlig egenskap och uppgav att det var sexistiskt att förvänta sig att män ska vara modiga. Respondenternas uppfattningar följer således inte samhällets strikta mönster om kön där kvinnor essentialiseras som exempelvis mjuka och män som modiga. Istället utmanas könsrollerna då kön görs till något neutralt och osynligt. Tidigare har det framkommit att män tillåts att positionera sig på lika villkor med kvinnor som brottsutsatta, här framkommer det att även kvinnor tillåts positionera sig på lika villkor med män som kriminella förövare.

Respondenterna menar att kön är något som konstrueras och detta har betydelse även i skapandet av rollerna brottsutsatt samt gärningsman.

Könets betydelse vid skapandet av roller kan förstås utifrån Butlers teori om performativitet. I tidig barndom lär sig små pojkar och flickor hur de ska vara och reproducerar sitt genus. Genom att agera utifrån förutbestämda förväntningar kring kön deltar barnen i detta skapande av kön. Detta iscensättande av kön upprätthålls i vuxen ålder. Kvinnor förväntas vara passiva, moderliga, svaga, ha bristande mod samt låg sexdrift. Sexualförbrytare har ett rykte om sig som monster och kan tolkas som aggressiva, starka, kriminella, ha okontrollerbar sexlust samt sträva efter makt. Sådana egenskaper förknippas snarare med manligt genus medan kvinnligt genus står i bjärt kontrast.

Att män kan vara sexualförbrytare ansågs givet. Vad som däremot inte var lika självklart var huruvida heterosexuella män kan tänkas förgripa sig på andra män. Tre respondenter uppgav att detta var självklart. Detta då sexualbrott inte grundas i sexuell lust, varför den sexuella läggningen är högst irrelevant. En av dem medgav dock att hen tidigare hade antagit att det var homosexuella män som förgrep sig på andra män framtill att hen läste ett reportage om en homosexuell man som blev utsatt av en grupp heterosexuella män och då insåg att så inte var fallet.

Jag läste om en homosexuell man som blev gruppvåldtagen av flera heterosexuella män. Anledningen till att de våldtog honom var för att han var homosexuell och de var homofober. De gjorde det på grund av hat. Jag blev förvånad när jag läste det. För, om de inte gillar homosexuella men våldtar honom, då gör du ju själva en homosexuell handling. Min spontana reaktion var att det var fullständigt ologiskt och högst märkligt. R4

Den fjärde respondenten blev alldeles ställd över frågan om heterosexuella män kan tänkas förgripa sig på andra män. Hen försjönk i lång tystnad för att sedan uppge följande:

Min första tanke var att det är självklart att män som våldtar andra män är homosexuella. Men det kanske beror på anledningen till varför man våldtar någon, det är makt inblandat tänker jag… Men jag tänker att om det är en heterosexuell man som våldtar en annan man och det handlar mer om att… endast utöva våld och det handlar inte om sexuell attraktion, men då tänker jag att man endast utöver fysiskt våld och inte sexuellt våld. R2

Utifrån den hegemoniska maskuliniteten kan man förstå sexuellt våld som ett tillvägagångssätt för att upprätthålla dominans och erhålla status. En underlägsen position är inte attraktivt inom manlighetens hierarki, varför sexuellt våld används för att klättra uppåt. Ett sådant exempel är fängelsemiljön. Genom att förgripa sig på en annan man upprätthåller en man de eftersträvansvärda egenskaperna, så som fysisk styrka och dominans. R4 berättade att heterosexuella män kan motiveras till att förgripa sig på homosexuella män på grund av homofobi, något som hen fann motsägelsefullt. Men den sexuella handlingen bottnar inte i sexuell lust. Om den utsatta mannen är homosexuell, och därmed innehar en underordnad position i manlighetens genushierarki, syftar det sexuella våldet till att befästa heterosexuella mäns överordnade position gentemot homosexuella män. Är den utsatta mannen istället heterosexuell, som i det exempel R2 återgav, drivs heterosexuella män till att förgripa sig på andra heterosexuella män i syfte att göra personen till ”mindre man.” Detta förminskade av manligheten grundas i att sexuellt våld är något som i regel drabbar kvinnor. Den utsatta mannen försätts därmed i en kvinnas position och enligt den hegemoniska maskuliniteten är kvinnor underordnade män. Män som förknippas med femininitet tillhör därför hierarkins bottenskikt. När män positionerar sig över andra män för erhålla makt stärker de sin egen manlighet, på bekostnad av den drabbade mannens manlighet.

Enligt den hegemoniska maskuliniteten är män överordnade kvinnor, något som kan tänkas förklara nedanstående citat som kan uppfattas som en mans äganderätt över kvinnor.

R3: *I vissa länder, en man blir liksom inte utsatt för övergrepp så därför begår man ett övergrepp för att ta bort hans ära.*
IP: *Varför vill man ta bort någons ära?*
R3: *Om han har berört den andres ära. Till exempel om han har gjort något med ens syster. Jag har en bekant, en landsman, som körde upp en flaska i en mans anus för att mannen hade raggat på hans syster. Han dömdes till fyra års fängelse för våldtäkt.*

Följande citat kan även förstås utifrån teorin om performativitet och hur kön görs. Som man förväntas man vara den starka personen som är kapabel till att försvara både sig själv och sina medmänniskor. Detta gäller kanske särskilt kvinnor, som är det fysiskt svagare könet. Som man ska man kunna beskydda sina kvinnliga familjemedlemmar och våga stå upp för dem. Som tidigare påtalades har sexualförbrytare ett rykte om sig att vara monster men två

respondenter uppmärksammar att okunskap kan föranleda övergrepp, varför även goda människor kan begå handlingar som betraktas som vedervärdiga:

R3: *[…] han förstår inte innebörden av våldtäkt rent juridiskt och därför vet han inte att han begår ett brott… Den traditionella bilden av våldtäkt är ju att man står i en buske och hoppar på någon, drar av kläderna och tvingar dem till sex […]*

R4: *Det kan vara omedvetet också. Det kan vara så att man tror att den andra samtycker men egentligen inte gör det. Jag tycker att många verkar sakna kunskap och inte vet vad våldtäkt faktiskt är.*

5.2 TEMA 4: TRAUMA

Att sexuellt våld kan vara traumatiskt var inget främmande för respondenterna. Två respondenter betonade att det är högst individuellt hur man reagerar efter ett övergrepp. För en av respondenterna var det självklart att man blir traumatiserad och hen antydde att det snarare är en minoritet som kommer över en sådan händelse. Nedanstående citat kan uppfattas som en mörk och dyster framtidsprognos för överlevarna:

Många kommer aldrig över det traumat utan det handlar snarare om att man ska lära sig att hantera traumat och ta kontroll över det, istället för att traumat ska ha kontroll över en. Krisen måste inte vara livslång men många gånger är den det. R4

Den fjärde respondenten ryckte istället på axlarna när hen fick frågan om hen tror att överlevare blir traumatiserade efter övergrepp.

[…] jag vet inte faktiskt men om man tänker logiskt så är det väl en ökad risk för ohälsa och att bli traumatiserad när man blir utsatt för våld […] R2

Flera av respondenterna hade kunskap om det sexuella våldets effekter och rabblade upp flertalet allvarliga konsekvenser, så som PTSD, depression, självskadebeteende, missbruk, prostitution eller självmord. De nämnde även att man kan få svårigheter med sitt sexliv, som antingen ter sig i uttryck i form av undvikande (celibat) eller promiskuitet. Kunskapen tycktes delvis grundas i forskning som respondenterna hade tagit till sig av men också personliga

erfarenheter i form av överlevare i omgivningen. I och med att respondenterna var medvetna om eventuella konsekvenser ansåg de att samtliga män i vinjetterna löpte en förhöjd risk att drabbas av psykisk ohälsa. När de skulle resonera kring hur männen eventuellt skulle påverkas av traumat uppgav de följande:

R1: *Speciellt om man är man kanske man inte vågar säga till folk. Det kanske är svårare att öppna upp sig så där och söka hjäl… Så man kanske håller det mer inombords och ältar, vilket inte är bra… Han kan förtränga den där händelsen för att överleva och för att klara dag för dag. Han kanske blir väldigt frånvarande, så här blank. Typ som en mur. Även om han håller allt inom sig och försöker trycka ned det, så kommer det ut på något sätt… Det kan komma ut via aggression.*

Även R4 var inne på samma spår:

R4: *Som man kanske man blir utåtagerande och slåss. Det kan bli en nedgående spiral som slutar på olika sätt, exempelvis i kriminalitet.*

R3 menade att våld föder våld.

[…] *Han själv kan begå övergrepp mot någon annan* […]

När respondenterna spekulerade kring männens traumareaktioner nämndes alltså oförmåga att uttrycka känslor, aggression, utåtagerande beteende, kriminalitet samt att de själva gör sig skyldiga till övergrepp. I deras föreställning av manliga överlevare läggs vissa antaganden på hur en sådan ska vara utifrån samhällets rådande normer kring mansrollen. Således reproduceras stereotypa föreställningar om män. Respondenternas exemplifierade traumareaktioner förknippas med manligt genus. Att inte berätta om traumat kan grundas i en rädsla för omgivningens reaktion men kan även bero på att man som man inte har någon att vända sig till, då män inte pratar om känslor och psykisk ohälsa lika öppet som kvinnor. Istället för att uttrycka sina känslor och visa sig sårbar stänger han av och blir som en mur. Detta kan förstås som en reaktion på grund av den hegemoniska maskuliniteten, då riktiga män ska ha kontroll över sina känslor. De män som uttrycker känslor eller visar sårbarhet betraktas som svaga. Känslor är således något som inte ska uttryckas utan kontrolleras. Att visa känslor, exempelvis genom att gråta, är förbehållet kvinnor. Aggression går däremot bra

för män att uttrycka, då det överensstämmer med mansrollen. Att män och kvinnor lär sig att uttrycka olika känslor är en del av skapandet av kön. Att inte berätta för sin omgivning vad man har upplevt kan bero på att män förväntas kunna hantera sina egna problem, vilket är ett ytterligare exempel på hur man gör kön.

En annan aspekt av traumat som också kom på tals är att måendet riskerar att gå ut över omgivningen, exempelvis som ett intergenerationellt trauma. Det vill säga att traumat överförs från en generation till en annan.

Om han får barn senare i livet… Kanske han inte blir så bra förälder. En av mina föräldrar blev våldtagen. Många bitar föll på plats, ”jaha han kanske var våldsam på grund av det…” Så ja, det håller ju livet ut och kan gå ut över nästa generation. R1

Respondenterna framhävde också att övergrepp inte nödvändigtvis leder till trauma då det är högst individuellt hur man reagerar. Respondenterna exemplifierade med faktorer som resiliens, en trygg och stabil bakgrund samt ett stöttande socialt nätverk. En annan aspekt som lyftes fram var hur övergreppet gått till och av vem. En respondent förmodade att en främling var att föredra framför en närstående.

Närstående är personer vi litar på och därmed utgör vår trygga bas. När ett brott av närstående sker rycks tryggheten ifrån oss. Därför kan det vara väldigt traumatiskt. R3

Samtliga respondenter förkastade myten om att män inte blir lika traumatiserade av övergrepp som kvinnor. En respondent uppgav dock med nedanstående citat att ett övergrepp är lika traumatiskt oavsett kön men att samhällets normer kring mansrollen kan medföra ett än större trauma för män.

R1: *Våldtäkten i sig kan vara lika hemsk… Jag tror inte att det har något att göra med vilket genus man identifierar sig med eller vilket kön man … eller ja, kanske. Fast då beror det på de där normerna att män ska vara typ starka och aldrig vara ledsna och typ övervinna allt och sådär macho, du vet.*

Respondenten hyser en förståelse för överlevare utifrån de förväntningar som finns på könet och

de värderingar som lagts i den manliga identiteten. Citatet belyser att det uppstår en krock mellan rollen som man och brottsutsatt, något som kan bli stigmatiserande då det inte är förenligt med den maskulina självbilden. Brottsutsatthet associeras med passivitet, svaghet och avsaknad av kontroll. Detta står i direkt kontrast till samhällets förväntningar på en "riktig man." För att acceptera rollen som brottsutsatt måste män också acceptera allt som förknippas med den.

5.1 TEMA 5: BEMÖTANDE

Samtliga respondenter ansåg att samtliga män i vinjetterna borde tas på allvar, av så väl polis och sjukhus som av övrig omgivning. R2 berättar dock hur verkligheten kan se ut, något som hon nyligen lärde sig på socionomprogrammets sexologikurs:

Samhället är ofta anpassat efter att våldtäktsoffer är kvinnor. Jag lärde mig på sexologin att sjukhus har avdelningar för våldtäktsoffer men då för kvinnor, vilket begränsar vården och bemötandet som män får. Det var chockerande för mig. Det innebär ju en oförmåga att se det i ett bredare perspektiv och i olika sammanhang.

Vissa respondenter resonerade att män riskerar att uppleva ett sämre bemötande än kvinnor, då sexualbrott är något som i regel drabbar kvinnor. Att överlevaren istället är en man skulle enligt en respondent leda till osäkerhet kring hur man hanterar situationen.

Jag tror att… män blir sämre bemötta eftersom det är lite svårt att förstå hur man ska bemöta en man som varit utsatt för en sådan sak än en kvinna. Man vet inte hur man ska hantera det eftersom det är en ovanligare. Det är mer främmande att handskas med en sådan situation. Det är inte så att alla har handskats med kvinnor som blivit utsatta för våldtäkt, många vet inte hur de ska hantera det heller. Men det blir ännu svårare, ännu svårare, när det kommer till en man. R3

En annan respondent menade att en annan konsekvens av att sexualbrott i regel drabbar kvinnor leder till att manliga överlevare bemöts med misstro i högre grad och inte tas på allvar i lika hög grad som kvinnor.

R1: *Jag har läst att det är kvinnans ord. Oftast att det är kvinnans ord som väger tyngst.*

IP: *Om en kvinna är gärningsmannen menar du? Då väger hennes ord tyngre?*
R1: *Nej, utan om kvinnan är den utsatta. Även om det inte är så alltid och vi kvinnor hela tiden blir ifrågasatta fast i jämförelse med män… kanske kvinnans berättelse väger tyngre än mannens.*
IP: *Menar du av allmänheten eller menar du hos sjukhus och polis?*
R1: *Ja, allmänt tror jag men också hos polisen. Ja, säkert.*

Samtliga respondenter ansåg att förövaren bar fullt ansvar och borde ställas inför rätta. Faktorer som att vara lättklädd, full, flirtig, promiskuös eller ute sent saknade betydelse. Respondenterna fördömde att det skulle tolkas som vilseledande signaler. En respondent menade dock att personer med annan bakgrund och som kommer från en annan kultur kan tolka dessa faktorer utifrån sitt narrativ.

Sådana faktorer har ingen betydelse. Sverige är ett ledande land i form av jämställdhet och feminism i världen. En kille som kommer från till exempel Afghanistan, för han är det väldigt ovanligt att en tjej ler till honom, sitter i hans knä och följer med honom hem. För han kan de här signalerna tolkas som väldigt inbjudande. Därför är det viktigt att de här tjejerna och killarna från de här länderna får kunskap, för deras kunskapsbrist leder till en social kulturkrock och kan utspela sig när de är fulla. En svensk kille är van vid att se tjejer i kjol, se tjejer fulla, se tjejer flirta. De kan inte använda det om ursäkt. En utländsk man kan misstolka det. R3

I uttalandet ställs kön i relation till etnicitet. Att göra det innebär att man riskerar att reproducera uppfattningen om att män med viss etnicitet brukar våld. Detta då man ser ett samband mellan våld och etnicitet istället för att se ett samband mellan våld och maskulinitet. I samhället finns en oförmåga att förstå att vem som helst kan vara en sexualförbrytare. Våldet kan inte begås av "fina killar" utan endast monster och i den gruppen återfinns den patriarkala invandraren.

Skuldbeläggande avseende ovanstående faktorer kan upplevas som ett ytterligare trauma, menade respondenterna. Man resonerade dock att det finns en skillnad i skuldbeläggandet gentemot manliga och kvinnliga överlevare. Medan de exemplifierade faktorerna förknippades med kvinnor förknippades andra faktorer med män. Respondenterna uppgav att män förväntas kunna göra motstånd och försvara sig, varför män kan skuldbeläggas av omgivningen ifall de har misslyckats med det. Det kan leda till att de berövas sin maskulinitet.

I förhållande till mannen är kvinnan det svagare könet, då ska det inte vara möjligt enligt de här rollerna att det är kvinnan som utövar sådant våld... så inte mindre manlig enligt mig men utifrån stereotyperna och rollerna, ja. Det är kopplat till mansrollen, att försvara sig och vara stark. Våldtäktsoffer förknippas med kvinnor och därför uppstår ett slags feminisering. R2

I vissa kretsar, ja. I mansdominerande yrken, machokultur inom polisen... Inom miljöer där det är machokultur, kriminella gäng till exempel. Där kan en som varit utsatt för våldtäkt... mm... han kan mobbas för det i en machovärld kan det påverka manligheten. Men… det ska inte spela någon roll. Folk har fel uppfattning om vad en riktig man är för något. En riktig man är snarare någon som sätter stopp för mobbning gentemot en man som blivit utsatt för övergrepp. R3

Respondenterna resonerar att män som utsätts för sexuellt våld blir feminiserade, vilket upplevs som hotfullt för män. Att utsätta en överlevare för mobbning kan tolkas som ett sätt att urskilja överlevare som avvikande från normen. Detta säkrar ordningens giltighet och garanterar manligt genus dess stabilitet. Samtliga respondenter var medvetna om samhällets förhärskande mansnorm och delade inte dess syn på maskulinitet. De ställde inte övergrepp i relation till mannens maskulinitet, varför maskuliniteten inte ifrågasätts eller hotas.

Gärningsmannens kön är en annan faktor som tillmäts större betydelse när överlevaren är en man. Respondenterna menade att omgivningens bemötande variera beroende på om gärningsmannen är en man eller kvinna. Det första citatet är ett exempel på om förövaren är en man, det andra citatet om förövaren är en kvinna.

R2: *[…] På grund av de här normerna kanske folk tror att han är gay […]*
R1: *[…] Om han berättar det för sina grabbar så kanske de tänker att ”amen du fick ett enkelt ligg mannen, grattis” […]*

Respondenterna är medvetna om den påverkan samhällets heteronorm har på individnivå. Inte bara den utsatta mannen kan ha svårigheter med att förstå utan även omgivningen. Att övergrepp utförda av kvinnor missförstås som frivilligt sex kan härledas till hur vi gör kön.

Enligt samhällets könsroller förväntas män vilja engagera sig sexuellt, ha hög sexuell lust, initiera sex samt ha flera sexualpartners. Dessa exempel utgör manliga genus. För en kvinna kan flertalet sexualpartners istället vara negativt laddat. Till skillnad från män riskerar kvinnor att bli kallad tillmälen, de riskerar att beskrivas som hora, slampa, billig eller lättfotad. Detta är också ett exempel på hur vi människor gör kön samt hur språket utgör en del av det skapandet. Vidare kan detta exempel på bemötande även förklaras utifrån hegemonisk maskulinitet. Män förväntas vilja engagera sig sexuellt. Att ha sex med kvinnor är heterosexuellt, vilket riktiga män är. Sexuellt umgänge med flertalet kvinnor förstärker manligheten och är ett sätt att påvisa dominans. Flertalet sexualpartners kan betraktas som en merit, som erövringar. Prestationer är något värdefullt för män och ett mått på framgång.

6. DISKUSSION

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION AV RESULTAT

Denna studie har undersökt fyra socionomstudenters attityder gentemot manliga överlevare av sexuellt våld. Syftet har varit att undersöka om attityden skiljer sig åt beroende på överlevarens sexuella läggning samt gärningsmannens kön. Detta då synen på överlevare kan påverka det klientnära arbetet; felaktiga och negativa föreställningar kan leda till ett dåligt bemötande. Då socialarbetare mycket väl kan tänkas möta manliga överlevare i sitt arbete fann jag detta högst angeläget att undersöka.

Studien har genomförts med hjälp av vinjetteknik där fallen har varit mycket snarlika men sexuell läggning och kön har bytts ut. Utifrån det resultat som har framkommit förekom inga skillnader över huvud taget, samtliga studenter uppgav exakt samma svar oberoende av överlevarens sexuella läggning och gärningsmannens kön. De fokuserade således på det sexuella våldet utan att ta hänsyn till andra faktorer. Socionomstudenterna ansåg det vara självklart att män kan utsättas för sexuellt våld. Jämfört med flertalet tidigare studier där deltagarna har uppvisat tendenser att klandra manliga överlevare ifall de är homosexuella eller utsätts av en kvinnlig gärningsperson yttrades inga sådana åsikter eller tankar i denna studie. Tvärtom spekulerades det i att manliga överlevare möjligtvis har det värre än de kvinnliga. Även om studenterna tog manliga överlevare på allvar var de medvetna om att det finns förhärskande normer i samhället kring mansrollen, vilket kan innebära att män behandlas negativt. Det framfördes åsikter om att man borde uppmärksamma manliga överlevare för att göra deras röster hörda.

Socionomstudenterna resonerade fritt kring föreställningar om sexuellt våld, gärningsmän och överlevare. Vid vissa tillfällen uppvisade de god kännedom medan deras föreställningar i andra avseenden inte överensstämde med verkligheten. De tycktes ha kunskap på grundläggande nivå men saknade ofta fördjupad kunskap. God kunskap är nödvändigt för att kunna förstå överlevare och bemöta dem väl. Fastän kunskap ibland saknades var det positivt att samtliga ansåg att ansvarsbördan vilar hos den som initierar sexuellt umgänge. Att respondenterna ansåg att allt ansvar vilade hos gärningsmannen och aldrig den utsatta utgör

en god utgångspunkt men utesluter inte att de i det klientnära mötet med en överlevare kommer att begå misstag.

Det socionomstudenterna ständigt återkom till var samhällets könsroller samt kunskapsbrist, något som går hand i hand. Samhällets oförmåga att betrakta män som potentiella överlevare av sexuellt våld leder till ett negativt bemötande och bottnar just i dessa två faktorer. Felaktiga föreställningar om vad sexuellt våld är, vem som utför våldet och vem som drabbas av det, hur det kan gå till, när det kan ske och varför det äger rum leder till oförståelse. Både för den som drabbas och för omgivningen. Som man förväntas man vara på ett visst sätt och att uppleva övergrepp innebär att man avviker från normen och har misslyckats med att leva upp till idealet. Detta leder till att man bemöts med misstro, hån och skuldbeläggande. Det finns därmed ett samband mellan normer och bemötande. Således är de normer som uppstår till följd av könsrollerna destruktiva då de skadar de manliga överlevarna. I ett försök att stävja detta har kunskap en betydande roll. Ökad kunskap skulle inte få sexualbrotten att upphöra helt och hållet men att minska i antal. Exempelvis lyftes det fram att juridisk okunskap och olika kulturella bakgrunder kan leda till missförstånd som hade kunnat undvikas. Genom att belysa att även män kan utsättas för övergrepp och då även av kvinnor skulle leda till en ökad medvetenhet och större förståelse. Insikt i detta kan medföra ett bättre bemötande. I dagsläget riskerar omgivningens bemötande att traumatisera en redan traumatiserad individ ytterligare. De efterföljande effekterna av våldet drabbar inte enbart individen utan även samhället i stort. Att prata om sex och samtycke bör således göras för att uppnå ökad förståelse och jämställdhet.

6.2 DISKUSSION AV RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL TIDIGARE FORSKNING

Studien antyder att fyra blivande socionomer tar manliga överlevare på allvar; de är medvetna om våldets följdverkningar och lägger ingen vikt vid faktorer som inte har med våldet att göra. Överlevarens sexuella läggning saknar betydelse, liksom förövarens kön. Detta går stick i stäv med tidigare forskning som istället visar att manliga överlevare tas på mindre allvar om han är homosexuell alternativt om gärningsmannen är en kvinna (Anderson, 2007; Burt & DeMello, 2008; Dejong et al., 2020; Worthen, 2021). Dessa studier har dock främst haft ett urval av heterosexuella cispersoner. Att klandra överlevaren och frige förövaren ansvar har förklarats bero på upprätthållande av myter. Samtliga deltagare i denna studie påtalade själva

flera av de myter som florerar kring män och sexuellt våld samt hade kännedom om att myterna är just vad de är: felaktiga föreställningar.

Vidare har forskare funnit att människor som har homofobiska och sexistiska åsikter samt sympatiserar med patriarkala värderingar oftare klandrar överlevare (Burt & DeMello, 2008; Worthen, 2021). Det vore kanske inte helt långsökt av mig att påstå socionomstudenter i hög grad är HBTQI-vänliga samt har feministiska värderingar. Detta är intressant då ett antal studier har noterat ett samband mellan yrke och förhållningssätt till överlevare (Gerber, Cronin & Steigman, 2004).

Det är inte helt otänkbart att egna erfarenheter av övergrepp påverkar synen på andra överlevare, alternativt att man känner en överlevare. Detta är något som har lyfts i tidigare forskning (Worthen, 2021). I den studie som jag utförde framkom det att två deltagare hade manliga bekanta som utsatts för övergrepp, något som kan ha präglat deras syn på manliga överlevare. En annan deltagare hade istället en manlig heterosexuell bekant som förgripit sig på en annan man. Att ha överlevare och förövare i sin bekantskapskrets kan ha gett dem en djupare förståelse och kunskap om sexuellt våld.

6.3 STUDIENS BEGRÄNSNINGAR

En studies teoretiska ramverk kan begränsa kunskapsanspråket i det avseende att empiri-insamlande och analys utgår från valda teorier, vilket medför att andra viktiga infallsvinklar än den studerade kan gå förlorade. Exempelvis hade det varit intressant att i denna studie ta hänsyn till betydelsen av etnicitet. Jag har istället valt att utgå från ett genusperspektiv och har valt teorier utifrån det; Butlers teori om performativitet samt Connells teori om hegemonisk maskulinitet. Därmed skildrar jag ett fenomen utifrån endast en infallsvinkel. Andra teorier kan användas för att studera och förstå fenomenet utifrån andra perspektiv.

Då jag ämnade att undersöka ett fenomen som huvudsakligen drabbar kvinnor och nästan uteslutande utförs av män föll det sig naturligt att välja ett genusperspektiv. Det valda perspektivet har bidragit till att forma studiens fokus. Frågorna för intervjun formulerades inte huvudsakligen utifrån valda teorier, dock förekom det frågor som berörde kön. Samtliga deltagare fäste stor vikt vid kön och dess betydelse i sina diskussioner. Vid tematiseringen av empirin började jag förvisso med att koda deduktivt just för att finna intressant material som

jag annars hade gått miste om. Men när resultat av empirin skulle sammanställas valde jag att presentera sådant som var intressant utifrån teorierna och förbisåg därför vissa upptäckter. I denna studie har jag använt mig av vinjetteknik och jag har begränsat de påhittade fallen till att beröra övergrepp där gärningsmannen är en bekant. Det hade varit intressant att innefatta vinjetter med andra sammanhang då tidigare forskning tyder på att attityden gentemot överlevaren skiljer sig åt beroende på kontext, så som exempelvis överfall av främling eller date rape (Ben-David & Schneider, 2005).

Denna studie bygger på fyra socionomstudenters föreställningar om sexuellt våld mot män. Att endast fyra studenter deltog innebär att resultatet inte är överförbart. Det går varken att jämföra med tidigare forskning eller dra slutsatser om socionomstudenter som grupp.

6.4 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING

I forskningsöversikten identifierades områden där det saknas forskning då befintliga studier är centrerade till vissa områden. Just manliga överlevare är ett område där det finns ett behov av vidare forskning, liksom forskning om kvinnliga sexualförbrytare. Det saknas forskning så väl internationellt som nationellt. Avsaknaden av forskning om sexualbrott mot män kastar en skugga över alla de män som utsätts. Jag ser ett behov av mer forskning kring manliga överlevare, och även kvinnliga gärningsmän, för en ökad medvetenhet kring det sexuella våldets komplexitet. Detta är nödvändigt då bristen på kunskap utgör en grogrund för mytbildning som i sin tur påverkar omgivningens bemötande och leder till mäns tystnad. Jag har inte funnit några studier om hur överlevare bemöts inom socialt arbete, varför jag ser ett behov av fortsatt forskning. Detta kan dock bero på begränsningar i mitt eget sökande. Den genomförda studien har gett en intressant inblick i ett fåtal socionomstudenters syn på sexuellt våld mot män. Det har varit ett positivt och glädjande resultat att ta del av. Då definitiva slutsatser inte kan dras enbart utifrån denna studie studien anser jag att det är motiverat att fortsätta studera manliga (självklart även kvinnliga) överlevare i förhållande till socialt arbete. Det vore intressant att undersöka om denna studies resultat är överförbart till andra socionomutbildningar runtom i Sverige. Vidare vore det av intresse att studera hur erfarna socionomer på fältet förhåller sig till manliga överlevare och hur det eventuellt påverkar bemötandet och den hjälp som erbjuds. Högst önskvärt vore det att studera överlevarnas upplevelser av bemötande från socialarbetare för att ta del av deras perspektiv. Att ta del av överlevarnas upplevelser är nödvändigt för att kunna förändra och utveckla de professionellas

bemötande. Slutligen hade jag gärna velat se att man uppmärksammade sexuellt våld mer i socionomutbildningen, bland annat genom att uppmärksamma de manliga överlevarna.

7. REFERENSLISTA

Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.

Anderson, I. (2007). What is a typical rape? Effects of victim and participant gender in female and male rape perception. *British Journal of Social Psychology, 46*(1), 225–245.

Anderson, I., & Quinn, A. (2009). Gender differences in medical students' attitudes toward male and female rape victims. *Psychology, Health & Medicine, 14*(1), 105–110.

Ask, K., Landström, S. & Sommar C (2015). The emotional male victim: effects of presentation mode on judged credibility. *Scandinavian journal of psychology, 56*(1), 99-104.

Ben-David, S., & Schneider, O. (2005). Rape perception, sex-role attitudes and victim-perpetrator acquaintance. *Sex Roles, 53*(5-6), 385–399.

Bieneck, S. & Krahé, B. (2011). Blaming the vicitim and exonerating the perpetrator in cases of rape and robbery: is there a double standard? *Journal of Interpersonal violence, 26*(9), 1785-1787.

Bourdieu, P. (1996). Understanding. Theory, Culture & Society, 13(2), 17–37.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Bryman, A. (2018). Samhällsvetenskapliga metoder. Stockholm: Liber.

Brå. (2021). *Statistik utifrån brottstyper – våldtäkt och sexualbrott.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Buchwald, E. (2005). Rape myth consistency and gender differencies in perceiving rape victims: a meta-analysis. *Violence against women, 22*(2), 139-167.

Burt, Martha R. 1980. Cultural Myths and Supports for Rape. *Journal of Personality and Social Psychology 38*, 217-230.

Burt, D., & DeMello, L. (2008). Attribution of rape blame as a function of victim gender and sexuality, and perceived similarity to the victim. *Journal of homosexuality*, *43*(2), 39-57.

Butler, J. (2006). Gender trouble: Feminism and the subversion of identity. New York: Routledge. (Originalverk publicerat 1990)

Connell, R. (2008). Maskuliniteter. Göteborg: Daidalos. (Originalverk publicerat 1995)

Davies, M., Gilston, J. & Rogers, P. (2012). Examining the relationship between male rape myth acceptance, female rape myth acceptance, victim blame, homophoia, gender roles and ambivalent sexism. *Journal of interpersonal violence*, *27*(14), 2807-2823.

DeJong, C., Morgan, S. J. & Cox, A. (2020). Male rape in context: measures of intolerance and support for male rape myths. *Criminal justice studies: a critical journal of crime, law & society*, *33*(3), 195-212.

Doherty, K., & Anderson, I. (2004). Making sense of male rape: Constructions of gender, sexuality and experience of rape victims. *Journal of community and applied social psychology*, *14*(2), 85–103.

Ellison, L., & Munro, V. (2009). Of ‘‘normal sex’’ and ‘‘real rape’’: Exploring the use of socio-sexual scripts in (mock) jury deliberation. *Social and legal studies*, *18*(3), 291–312.

Gerber, G. L., Cronin, J. M., & Steigman, H. (2004). Attributions of blame in sexual assault to perpetrators and victims of both genders. *Journal of applied social psychology*, *34*, 2149–2165.

Greeson, M. R., Campbell, R., & Fehler-Cabral, G. (2016). ”*Nobody deserves this* ”: Adolescent sexual assault victims’ perceptions of disbelief and victim blame from police. *Journal of community psychology*, *44*(1), 90–110.

Hedin, U. C. & Månsson, S. A. (2000). Kön och socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, *7* (1–2), 3–12.

Idisis, Y., Ben-David, S., & Ben-Nachum, E. (2007). Attribution of blame to rape victims among therapists and non-therapists. *Behavioral sciences & the law, 25,* 103–120.

Javaid, A. (2015). The dark side of men: the nature of masculinity and its uneasy relationship with male rape. *The Journal of men's studies, 23*(3), 271-92.

Javaid, A. (2016). The unknown victims: hegemonic masculinity, masculinities, and male sexual victimization. *Sociological research online, 22*(1), 1-20.

Javaid, A. (2017). Masculinities, sexualities, and identities: understanding HIV positive and HIV negative male rape victims. *International sociology, 32*(3), 323-42.

Kassing, L.R., Beesley, D. and Frey, L.L. (2005). Gender role conflict, homophobia, age, and education as predictors of male rape myth acceptance. *Journal of mental health counseling, 27*(4), 311-28.

Katz, C. & Nicolet, R. (2022). If only I could have stopped it: reflections of sexual abuse survivors and their response during the abuse. *Journal of interpersonal violence, Vol. 37*(3), 2076-2100.

Kelly, L. (2010). The (in) credible words of women: False allegations in European rape research. *Violence Against Women, 16*(12), 1345–1355.

Knutagård, H. (2009). Men du har ju blivit våldtagen: om våldtagna mäns ordlöshet. [Masteruppsats, Lunds universitet]. DiVA. http://uu.diva-portal.org/smash/recordsjsf?pid=diva2%3A703673&dswid=9510/FULLTEXT01.pdf

Kiran, M. (2008). Male rape victims: breaking the silence. *Public interest law reporter, Vol. 13*(1), 93-99.

Kvale, S., Brinkmann, S., & Torhell, S.-E. (2014). Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur.

Levy, I., & Adam, K.-M. (2018). Online commenting about a victim of female-on-male rape: the case of Shia LaBeouf's sexual victimization. *Sex roles, 79*(9-10), 578-593.

Ludding, M. (2015). *Nu öppnar mottagningen för våldtagna män.* SVT Nyheter. https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/nu-oppnar-akutmottagningen-for-valdtagna-man

Mattsson, T. (2005). *I viljan att göra det normala: en kritisk studie av genusperspektivet i missbrukvården.* [Doktorsavhandling, Socialhögskolan].

McDonnell, CG., Andrzejewski T. & Dike J. (2022). Intergenerational trauma: parental PTSD and parent-reported child abuse subtypes differentially relate to admission characteristics in the autism inpatient collection. *Autism research: official journal of the international society for autism research, 15*(4), 665-676.

Navarro, J.C. & Ratajczak, K. (2022). Rape myth acceptance and general self-efficacy: gender, race and ethnic differencies in knowing a sexual assault victim among university students. *Violence against women, 28*(15-16), 3762-3784.

NCK (2014). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.* NCK- rapport 2014:1 Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet.

Nilsson, P. (2014). Are empathy and compassion bad for the professional socialworker?.*Advances in Social Work*, 15(2): 294-305.

Petersson, C.C. & Plantin, L. (2019). Breaking with norms of masculinity: men making sense of their experience of sexual assault. *Clin soc work j, 47*, 372-383.

Prop. 1983/84:105. *Om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten).* Hämtad från: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-andring-i-brottsbalken-mm-sexualbrotten_G703105

Prop. 2017/18:477. *En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet.* Hämtad från: http://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/03/prop.-201718177

Sleath, E., & Bull, R. (2010). Male rape victim and perpetrator blaming. *Journal of interpersonal violence*, *25*(6), 969–988.

Sperry, K. & Spiegel, J.T. (2013). Victim responsibility, credibility, and verdict in a simulated rape case: application of Weiner's attribution model. *Legal and criminological psychology*, *18*(1), 16–29.

Suarez, E., & Gadalla, T. M. (2010). Stop blaming the victim: A meta-analysis on rape myths. *Journal of interpersonal violence*, *25*(11), 2010–2035.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wakelin, A., & Long, K. M. (2003). Effects of victim gender and sexuality on attributions of blame to rape victims. *Sex roles*, *49*(9–10), 477–487.

Weiss, K.G. (2010). Male sexual victimization: examining men's experiences of rape and sexual assault. *Men & masculinities*, *12*(3), 275-98.

Worthen, M.G.F. (2021). Rape myth acceptance among lesbian, gay, bisexual and mostly heterosexual college students. *Journal of interpersonal violence*, *36*(1-2), 232-262.

World Health Organization. (2017). *Our annual review of human rights around the globe.* (WHO/16.17). http://www.hrw.org/world-report/2017

8. **INFORMATIONSBREV** (Bilaga 1)

Hej!

Mitt namn är Penelope Formisto och jag skriver just nu på min C-uppsats. Uppsatsen handlar om omgivningens attityder gentemot män som har utsatts för våldtäkt. Jag söker nu studenter som kan tänka sig att ställa upp på en intervju. Inför intervjuerna kommer jag att ge fördjupad information om syftet.

Då valet av ämne är mycket känsligt ber jag dig att noggrant tänka efter innan du tackar ja, speciellt om du själv är bärare av sådana erfarenheter. Deltagande i studien är helt frivilligt och kan när som helst avbrytas utan närmare motivering. Undersökningen kommer att utgå från de forskningsetiska riktlinjerna för samhällsvetenskaplig forskning, och presenteras i form av en uppsats vid Stockholms universitet.

Jag planerar att genomföra intervjuerna på Stockholms universitet och en intervju beräknas pågå maximalt i 60 minuter. Intervjuerna kommer att spelas in för att användas som material till uppsatsen. Tystnadsplikt råder och inga obehöriga kommer att få ta del av materialet. Allt material kommer att lagras på en privat server och det kommer ej att delas via molntjänster. Samtliga personer som intervjuas kommer att avidentifieras. Så fort uppsatsen är klar kommer allt material att raderas. Resultatet kommer att skickas till er så att ni får möjlighet att bedöma om den tolkning som gjorts är riktig.

Kontakt mig om du vill delta eller har vidare frågor kring studien. Jag hoppas på din medverkan och att få ta del av dina tankar!

Vänliga hälsningar,

Penelope Formisto
penelope.formisto@gmail.com

Handledare: Helene Brodin
helene.brodin@socarb.su.se

9. **VINJETTER** (Bilaga 2)

1. David är singel och vill gärna ha ett förhållande. Just denna kväll skulle han gå på en dejt med en kvinna men då hon avbokade är han istället ute och spelar biljard med sina vänner. Plötsligt få han syn på Adam, en bekant som han har lärt känna på gymmet. Där brukar de alltid hälsa på varandra, peppa varandra och hjälpa varandra vid extra tunga set. David går fram och hälsar på Adam. De pratar med varandra och upptäcker efter en stunds konverserande att de delar samma politiska ideologi. De återvänder senare till sina respektive kompisgrupper. När biljardhallen stänger går David återigen fram till Adam och tillsammans tar de sällskap. De hamnar i en fängslande diskussion om sina politiska ståndpunkter. Väl framme vid busshållplatsen visar det sig att David precis missat sin buss och nästa buss kommer först om en timme. Adam berättar då att han bor tvärs över gatan och frågar om David vill vänta på bussen hemma hos honom, något som David tackar ja till. Väl hemma hos Adam slår de sig ner i soffan i vardagsrummet och fortsätter sitt samtal. Efter en stund flyttar Adam sig närmare David i soffan, något som David noterar men inte reflekterar närmare över. Men när Adam böjer sig fram och försöker kyssa David vänder han bort huvudet och säger att han tänker gå. David hinner inte resa sig upp förrän Adam plötsligt ligger över honom och drar ner hans byxor. David protesterar men utan att få gehör. Istället rör Adam sin hand mellan Davids ben, därefter övergår det till penetrerande samlag.

Frågor:
1. Är detta en våldtäkt?
2. Kan män bli våldtagna av andra män?
3. Kan vilken man som helst bli våldtagen av en man?
4. Bär David något ansvar för det inträffade (t ex var ute sent, följde med Adam hem, gjorde ej fysiskt motstånd)?
5. Bär Adam något ansvar för det inträffade?
6. Hade David kunnat övermanna Adam och ta sig därifrån? Varför tror du att han inte gjorde det?
7. Tror du att David upplevde njutning?
8. Känner du empati för David?
9. Tror du att David kommer att bli traumatiserad efteråt?

10. Borde polis och sjukhus ta den inträffade händelsen på allvar?
11. Om tekniks bevisning finns, borde Adam fällas för våldtäkt?

2. Simon bor ensam i en villa sedan några år tillbaka, efter att han och expojkvännen separerade. Grannsämjan i villaområdet är mycket god och Simon blir särskilt god vän med sin granne Malte. Det visar sig att de har gemensamt att de båda har ett stort intresse för buddhism. Simon har rest mycket i Asien där han har mediterat och studerat buddhistiska texter. Malte är medlem i en buddhistförening. Det händer att Simon ibland följer med Malte till den föreningen och mediterar där i grupp, även om han på grund av tidsbrist oftast mediterar för sig själv i hemmet. Dessutom är de båda öppet gay.

När Malte fyller år väljer han att bjuda in Simon till sitt firande. Kalaset äger rum en söndag eftermiddag hemma hos Malte. Simon känner igen Maltes syster men övriga gäster, som utgör en brokig skara av Maltes kompisar, släktingar och kollegor, är främmande för Simon. Då Simon är en social person har han inga svårigheter med att stifta bekantskap med nya människor. Han går runt och minglar med den ena efter den andra. Vid ett tillfälle kommer Malte fram till Simon och de konverserar med varandra. Det dröjer inte lång tid innan samtalet kommer in på buddhistiska frågeställningar. För att inte avbrytas av andra föreslår Simon att han och Malte går upp till övervåningen, där det är betydligt lugnare. Tillsammans går de upp och det är helt tomt på övervåningen med undantag för ett litet sällskap i ett av rummen. Simon och Malte går förbi dem, till rummet bredvid. Där slår de sig ner och fortsätter diskussionen. Malte lägger plötsligt en hand på Simons lår. Simon föser försiktigt undan hans hand men Malte placerar den där igen och rör sin hand mellan Simons ben. Plötsligt drar han ner Simons byxor och kastar sig i nästa sekund över honom. Simon försöker protestera men Malte lyssnar inte. Istället penetrerar han Simon.

Frågor:
1. Är detta en våldtäkt?
2. Är män som våldtar andra män homosexuella? Kan heterosexuella män tänkas våldta män?
3. Bär Simon något ansvar för det inträffade (t ex föreslog att de skulle gå till ett annat rum, ropade ej till de i rummet bredvid, gjorde ej fysiskt motstånd)?
4. Bär Malte något ansvar för det inträffade?
5. Hade Simon kunnat övermanna Malte och ta sig därifrån? Varför tror du att han inte gjorde det?

6. Tror du att Simon upplevde njutning?
7. Känner du empati för Simon?
8. Tror du att Simon kommer att bli traumatiserad efteråt?
9. Borde polis och sjukhus ta den inträffade händelsen på allvar?
10. Om teknisk bevisning finns, borde Malte fällas för våldtäkt?

3. På helgerna brukar Jonathan ägna en stor del av dagarna åt att sitta framför datorn och spela. Till vardags räcker tiden sällan till då han arbetar heltid och har mycket annat på sitt schema. Gaming har alltid varit hans största intresse och han har tack vare spelandet lärt känna många nya vänner. En av dem är Maria, som han lärde känna för ett halvår sedan och har spelat tillsammans med flera gånger. De har även träffats i verkligheten, tillsammans med andra gamers men också själva. Jonathan uppskattar Marias sällskap, han finner henne både rolig och intellektuell. Han är dock inte fysiskt attraherad av henne och är inte intresserad av att träffa kvinnor över huvud taget för tillfället. Detta då han trivs bra som singel och det var inte länge sedan som han gjorde slut med sin före detta.

En lördag kväll när Jonathan sitter och spelar och dricker lite öl skriver Maria till honom via chatten. De chattar med varandra om allehanda saker. Jonathan har precis börjat spela ett nysläppt spel, som både han och Maria har suktat efter, vilket han berättar för henne. Då Maria uppvisar stor exaltation vid nyheten frågar han om hon vill komma över till honom och spela, något som Maria inte är sen att tacka nej till. Hon kommer över och det är första gången som hon är hemma hos honom. Jonathan plockar fram en till öl till sig själv och bjuder även Maria, som tackar nej. De turas om att spela, även om Jonathan låter Maria spela mer medan han själv ligger i soffan och tittar på. Maria gör honom senare sällskap och de sitter och pratar. Det blir alltmer sent och just som Jonathan börjar fundera på hur han ska be Maria att åka hem på ett artigt sätt berättar Maria att hon är intresserad av honom. Jonathan svarar att han är smickrad men att intresset dessvärre inte är ömsesidigt. Maria lägger sin hand på Jonathans lår och börjar smeka honom. Jonathan föser undan hennes hand. Då sätter hon sig istället ovanpå Jonathan och drar ner hans byxor. Jonathan protesterar men Maria lyssnar inte. Det övergår till penetrerande samlag.

Frågor:
1. Är detta en våldtäkt?
2. Kan en kvinna våldta en man? Kan en kvinna tänkas vara en våldtäktsman?

3. Kan en kvinna våldta vilken man som helst?
4. Bär Jonathan något ansvar för det inträffade (t ex bjöd över Maria, drack alkohol, gjorde ej fysiskt motstånd)?
5. Bär Maria något ansvar för det inträffade?
6. Hade Jonathan kunnat övermanna Maria och ta sig därifrån? Varför tror du att han inte gjorde det?
7. Tror du att Jonathan upplevde njutning?
8. Känner du empati med Jonathan?
9. Tror du att Jonathan kommer att bli traumatiserad efteråt?
10. Borde polis och sjukhus ta den inträffade händelsen på allvar?
11. Om teknisk bevisning finns, borde Maria fällas för våldtäkt?